

TCK'DA HAKARET SUÇUNUN ALENEN İŞLENMESİ

THE COMMITMENT OF PUBLIC DEFAMATION IN TPC

Mehmet Zülfü ÖNER*

Özet: Hakaret suçu, toplumda çok sık karşılaşılan bu nedenle ceza hukukunda önemli bir yer tutan konudur. Teknolojik imkanların gelişmesine bağlı olarak, sözlü, yazılı ve görsel araçlar kullanılmak suretiyle işlenen hakaret suçlarında büyük artış olduğu gözlenmektedir. Bu kapsamda hangi ifade ve eylemlerin hakaret sayılacağı, öngörülecek yaptırımın türü, miktarı ve ağırlığı gibi birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Bu suçla korunan kişinin şeref, onur ve saygınlığı olup, sosyal yaşamın ve teknolojinin gelişmesi sonucu meydana gelen değişimler bu suçların niteliğini ve işleniş biçimlerini farklılaştırmakta, inceleme konusu yapılan aleniyet gibi birçok yeni kavram sorunları ile birlikte ceza hukuku alanına taşınmaktadır.

Çağdaş hukuk sistemlerine paralel olarak Türk kanun koyucusu hakaret fiillerini, Türk Ceza Kanunu ile yaptırım altına almış, bu suçun aleni olarak işlenmesi halinde cezanın ağırlaşması sistemini benimsemiştir. Çalışma, hakaret suçunun ağırlaşma (cezaı artıran) nedeni olan aleniyetin ceza hukukundaki yeri ve ortaya çıkardığı sorunları incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada; öncelikle hakaret kavramı, hukuki niteliği ve tarihsel gelişimi incelenmiş, ardından TCK'daki hakaret suçu ve unsurları irdelendikten sonra aleniyet kavramı ve hukuki sonuçları ile uygulamadaki bazı sorunlar ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hakaret, Şerefe Karşı Suçlar, Hakaret Suçu, Aleniyet

Abstract: The crime of defamation, which is very common in society, is an important issue in criminal law. Depending on the development of technology, it is seen that there is an intense increase in these crimes committed by using verbal, written and visual means. In this context, many problems arise such as which expressions and actions are considered insulting, the type and amount of the sanctions to be imposed.

The honor and dignity of the individual are protected with the crime of defamation, The development of social life and technology changes the way these crimes are committed, as a result, many new concepts and problems, including the concept of publicity, are carried to the field of criminal law.

* Dr., mehmetzulfu@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-6251-4424, Makalenin Gönderim Tarihi:18.05.2021 Kabul Tarihi: 23.05.2021

In parallel with modern legal systems, the Turkish lawmaker has put the crime of defamation under sanctions with the Turkish Penal Code, and it has been adopted that the penalty will be heavier if this crime is committed publicly. The aim of this study is to examine the problems related to the concept of publicity that cause the punishment to be aggravated in criminal law. In the study, the concept of defamation, its legal nature and historical development are examined. Then, the legal consequences of the concept of publicity and some problems in practice were discussed by analyzing the defamation crime and its elements in the TPC.

Keywords: Defamation, Crimes Against Honor, Crime of Defamation, Publicity

Giriş

Her insanın fiziki varlığı yanında manevi bir varlık ve değerlerinin olduğu tartışmasızdır. Kişinin manevi varlığı, genel olarak onur, şeref, haysiyet ve saygınlığıdır. Çağdaş hukuk sistemleri, kişinin maddi (vücut) varlığı yanında manevi varlığını yani onur, şöhret ve saygınlığını da korumaktadır. Ceza hukuku alanında, suç olarak düzenlenen hakaret suçu bu korumanın somut bir yansıması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ülkemizin de taraf olduğu İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi her insanın onur sahibi olarak doğduğunu, hiç kimseye onur kırıcı davranışlarda bulunulamayacağını, hiç kimsenin şeref ve adına saldırılamayacağını açık bir şekilde belirtmektedir. Benzer şekilde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 10. maddesiyle kişisel onurun korunacağını teyit etmektedir. Bu yöndeki uluslararası belge ve sözleşmelere taraf olan ülkemiz hem Anayasa hem de diğer mevzuat ile kişinin maddi varlığı yanında manevi varlığını koruma altına almıştır. Bu kapsamda, Anayasa'nın 5. maddesi; insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamayı devletin temel amaç ve görevi olarak kabul etmiş, 10. maddesi ise herkesin eşit olduğunu açık bir şekilde vurgulamıştır. Benzer şekilde Anayasa'nın 17. maddesi; herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğunu belirtmektedir. Değinilen Anayasa hükümleri yanında, Türk Medeni Kanunu'nun 24. maddesi; ilke olarak, hukuka aykırı bir şekilde kişilik hakkı saldırıya uğrayan kimsenin, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebileceğini hükme bağlamıştır. Türk Ceza Hukuku mevzuatı da kişinin manevi varlığına yapılan saldırıları suç olarak düzenlemiş ve ceza yaptırımları öngörmüştür. Bu kapsam-

da, kanun koyucu, mülga 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun yerini alan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ile kişinin onur, şeref ve saygınlığını koruma altına almış, etkili bir ceza sistemi kurmaya çalışmıştır.

Hakaret suçu; 5237 sayılı TCK'nın Özel Hükümler başlıklı 2. Kitap, Kişilere Karşı Suçlar başlıklı 2. Kısım, Şerefe Karşı Suçlar başlıklı 8. bölümde, 125 ila 131. maddelerinde düzenlenmiştir. Kanun koyucu bu hükümlerde, hakaret suçunu, gıyapta ve huzurda olmak üzere ikiye ayırmıştır.¹ Mülga 765 sayılı TCK'da ayrı suç olarak kabul edilen hakaret ve sövme suçları, 5237 sayılı TCK ile "hakaret" başlığı altında 125.maddede tek bir suç düzenlenmiştir. Yeni TCK, genel tahkir suçlarından farklı olarak bazı özel tahkir suçlarını ise 2. Kitabın, Millete ve Devlete Karşı Suçlar başlıklı 4. Kısım, Devletin Egemenlik Alametlerine ve Organlarının Saygınlığına Karşı suçlar başlıklı 3. Bölüm, 299 ila 301 maddeleri arasında düzenlemiştir. Bunun dışında Bankacılık Kanunu'nda "bir bankanın itibarını zedeleme", Askeri Ceza Kanunu'nda "amir veya üste hakaret ve sövme", yine aynı kanunda "asta hakaret ve sövme", Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun ile de "Atatürk'ün manevi hatırasına hakaret" suç olarak düzenlenmiş ve bazı yaptırımlar öngörülmüştür.

Kanun koyucu, TCK'nın 125. maddesinin 4. fıkrasında hakaret suçunun alenen işlenmesi durumunda faile verilecek olan cezanın altında bir oranında arttırılmasını hükme bağlamıştır. Kanun koyucu bu şekilde kişinin onur, şeref ve saygınlık değerlerinin, mağdur dışında kalan ve olay ile hiç alakası olmayan kişilerin bulunduğu ortam veya topluluk içinde rencide edilmesini tehlikeli bularak faile daha ağır bir ceza verilmesini öngörmüştür.

Hakaretin alenen işlenmesi halinde cezanın artırılması şeklindeki bu düzenleme ceza hukukunun modern gelişimine uygun bir düzenlemedir. Bu düzenleme ile hakaret suçunun cezasının artırılması, kanun koyucunun takip ettiği suç ve ceza siyasetinin bir sonucu olup, bu çalışmada, hakaret suçlarının aleni şekilde işlenmesi TCK ve ilgili mevzuat ile yeri geldikçe yargısal içtihatlar bağlamında incelenmiştir.

¹ Huzurda hakaret, mağdurun onur ve haysiyet duygusunu rencide ederken gıyapta hakaret mağdurun şöhret ve saygınlığına zarar vermektedir. Bkz. Zeki Hafızoğulları/Muharrem Özen, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Kişilere Karşı Suçlar, Ankara 2010, s.225.

Bu kapsamda; ilk olarak hakaret kavramı, hukuki niteliği ve tarihsel gelişimi irdelenmiş, ardından TCK'daki hakaret suçu ve unsurlarına değinildikten sonra, bu suçlarda cezayı artıran bir neden olan aleniye-tin hüküm ve sonuçları ile uygulamadaki bazı sorunlar açıklanmıştır.

I- Hakaret Suçu Kavramı ve Korunan Hukuki Değer

Hakaret suçu 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun ikinci kitabında "Kişilere Karşı Suçlar" başlıklı ikinci kısmın "Şerefe Karşı Suçlar" başlık-lı sekizinci bölümünde 125 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir.²

Esasen Arapça kökenli bir kelime olan hakaret, sözcük anlamı olarak 'onur kırma, onura dokunma, küçültücü söz veya davranış' anlamlarına gelmektedir.³ Hakaret suçunun düzenlenerek yaptırım altına alındığı TCK'nın 125. maddesinde hakaret kavramı ile ilgili ta-nıma yer verilmemiştir.⁴ 125. maddede hangi fiillerin hakaret olarak nitelendirileceği "Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi ..." şeklinde ifade edilmiştir. Bu kapsamda, onur, şeref ve saygınlık kavramlarının, hakaret suçunun oluşumu açısından önem arz ettiği görülmektedir.

Bu kavramlardan "onur",⁵ "insanın kendine karşı duyduğu saygı, şe-ref, öz saygı, haysiyet, izzetinefis" ve "başkalarının gösterdiği saygının da-

² Durmuş Tezcan/Mustafa Ruhan Erdem/R. Murat Önok, Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku, Seçkin Yayıncılık, 2018, 16. baskı, s.587 vd.; M. Emin/Ahmet Ar-tuk Gökçen/M. Emin Alşahin/Ü. Kerim Çakır, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2018, Adalet Yayınevi, 17. bası, s.419 vd.; Veli Özer Özbek/Mehmet Ni-hat Kanbur/Koray Doğan/Pınar Bacaksız/İlker Tepe, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2015, 9. baskı, s.482 vd.; Doğan Soyaslan, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2018, 12. baskı, s.309. Hasan; Sınar, "Hakaret", Özel Ceza Hu-kuku, C.3, Hürriyete, Şerefe, Özel Hayata, Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar, İstanbul 2018, On İki Levha Yayıncılık,.; Burak Çoşkun Türk Ceza Kanunu'nda Hakaret Suçu, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s.13 vd.; Mine Arısoy, "Hakaret", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2007, S.72, s.152 vd.; Sahir Er-man/Çetin Özek, Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar (TCK 448-490), İstanbul 1994, s.254.

³ Bkz. <https://sozluk.gov.tr/> (e.t.15.05.2021)

⁴ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.482.

⁵ Onur; Fransızca honneur, Latince-İtalyanca onore kelimelerinden dilimize geç-miştir. Bkz. Devrim Aydın, "Türk Ceza Kanunu'nda Hakaret Suçu", MÜHFD, 2013, Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, C. 19, S.2, s.881.

yandığı kişisel değer, şeref, itibar" şeklinde tanımlanmıştır.⁶ Bunun yanında "şeref" kavramı, "başkasının birine gösterdiği saygının dayandığı kişisel değer, onur", "toplumca benimsenmiş iyi şöhret" olarak, "saygınlık" ise "saygı görme, değerli, güvenilir olma durumu, itibar, prestij" olarak tanımlanmıştır.⁷

Kişinin maddi varlığı yanında, korunması gerekli ve zorunlu olan manevi varlığı tartışmasız bütün çağdaş hukuk sistemleri tarafından kabul edilmektedir. İşte özelde hakaret, genelde ise şerefe karşı suçlar, kaynağını Anayasa'dan⁸ alan ve kanun koyucu tarafından kişinin manevi varlığının bir parçası olan ve şeref olarak nitelendirilen değeri korumaya yönelik suç tipleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda, kişinin manevi varlığı hem kendi kişiliğini hem de toplum ve başkaları nezdindeki kişiliğini ifade etmektedir. Kişinin kendi kişiliği 'onuru ve şerefi' olarak ifade edilirken, başkaları yani toplum nezdindeki kişiliği 'şeref ve saygınlık' olarak anlaşılmaktadır.⁹ Buna göre, kişinin kendi haysiyeti hakkında beslediği şerefi 'sübjektif ve iç şeref', diğer insanların kişi hakkında besledikleri şeref ise 'objektif ve dış şeref' olarak adlandırılabilir.¹⁰ Bir başka deyişle, bir kişinin kendisi hakkında beslediği düşünce ve korumaya çalıştığı değerler iç şerefi, kişinin toplum tarafından nasıl bilindiği, tanındığı, yani kişiye nasıl bir değer atfedildiği hususları ise dış şerefi karşılamaktadır.¹¹

⁶ Bkz. [https://sozluk.gov.tr/\(e.t.15.05.2021\)](https://sozluk.gov.tr/(e.t.15.05.2021))

⁷ Bkz. [https://sozluk.gov.tr/\(e.t.15.05.2021\)](https://sozluk.gov.tr/(e.t.15.05.2021))

⁸ 1982 Anayasası'nın 5. maddesinde devletin temel amaç ve görevleri sayılırken, "kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, kişilerin temel hak ve hürriyetlerini korumak, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak" hususlarına yer verilmiştir. Benzer şekilde Anayasa'nın 12. maddesinde "herkesin kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahip olduğu" belirtildikten sonra 17. maddesinde herkesin yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu, 3. fıkrada ise kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamayacağı ifade edilmiştir. Anayasamızda verilen yer verilen bu maddeler doğrudan veya dolaylı olarak kişinin manevi varlık alanının en temel unsurlarından olan şeref varlığını tanımakta ve devlete buna karşı dışarıdan gelebilecek müdahaleleri önleme ve yaptırım altına alma görevi yüklemektedir.

⁹ Soyaslan, s.309.

¹⁰ Sahir Erman, "Hakaret ve Sövme Suçları", İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi, İstanbul 1989, Prof. Dr. Nazım Terzioğlu Basım Atölyesi, s.1.

¹¹ Erman, s.2.; Mahmut Koca/Üzülmez İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler,

Modern hukuk sistemlerine paralel olarak, Türk kanun koyucu, TCK'da hakaret suçu ile “*onur ve şeref*” kavramlarıyla iç şerefi, “*saygınlık*”tan bahsederek dış şerefi korumak istenmiştir.¹² Bu bağlamda, hakaret suçu düzenlemesinde gündeme gelen kişilerin onur, şeref ve saygınlığı suça korunmak istenen hukuki değeri ifade etmekte olup, TCK'nın 125. maddesinin gerekçesinde de hakaret suçuyla korunmak istenen hukuki değerin, “kişilerin şeref, haysiyet ve namusu, toplum içindeki itibarı, diğer fertler nezdindeki saygınlığı” olduğu açıkça belirtilmiştir.¹³ Öğretide de bu suçlar ile korunan hukuki değerin “bir kimsenin kendi sosyal değeri hakkındaki duygusu ve toplumda sahip bulunduğu itibarı”¹⁴, “onur, şeref ve saygınlığı”;¹⁵ “şerefi”¹⁶ olduğu dile getirilmiştir.

III- Hakaret Suçunun Tarihsel Gelişimi

Hakaretin suç olarak öngörülmesinin nedeninin kişilerin onur şeref ve saygınlığının korunması olduğu hususuna yukarıda değinmiştik. Bu kapsamda, çağdaş hukuk sistemlerinin oldukça eski bir geçmişe dayanan bir tecrübenin sonucu olarak bireyin onur, haysiyet ve şerefini korumak amacıyla hareket ettiğini söylemek mümkündür.¹⁷

Tarihsel olarak önceleri şahsi öç alma ve özel hukuk düzenlemeleri ile korunmaya çalışılan insan onuru ve saygınlığının, kavram olarak ceza hukukuna sonradan girdiğini söylemek mümkündür.¹⁸ Bu gelişimin bir sonucu olarak, ceza hukuku alanında önceleri sözlü ifadeler (hakaretler) suç sayılmakta iken zamanla, yazılı ve başka şekillerde ortaya çıkan hareketler yaptırıma tabi tutularak suçun kapsamı genişle-

-
- Ankara 2017, 4. bası, Adalet Yayınevi, s.427-428.
- ¹² Tezcan/Erdem/Önok, s.587.; Sinar, s.426.; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.419.; Soyaslan, s.309.
- ¹³ Madde gerekçesinde bu husus; “Hakaret fiillerinin cezalandırılmasıyla korunan hukuki değer, kişilerin şeref, haysiyet ve namusu, toplum içindeki itibarı, diğer fertler nezdindeki saygınlığıdır” biçiminde ifade edilmiştir.
- ¹⁴ Nevzat Toroslu, Ceza Hukuku Özel Kısım, 9. baskı, Ankara 2018, Savaş Yayınevi, s.104.
- ¹⁵ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.419.
- ¹⁶ Tezcan/Erdem/Önok, s.586.
- ¹⁷ Nuri Aydın, Sosyal Medya Aracılığıyla Hakaret Suçu İşlenmesi, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s.7.
- ¹⁸ Soyaslan, s.308.

tilmiştir.¹⁹ Modern zamanlarda özellikle teknolojinin çok hızlı şekilde ilerlediği süreçlere bağlı olarak hakaret sayılabilecek fiillerin arttığı ve daha hızlı yayıldığı görülmektedir. İnternet ve sosyal medya ortamlarının gelişerek yaygınlaşması bu fiillerin işleniş biçimini ve etkisini artırmış, bireylerin şeref onur saygınlığının korunması ihtiyacı daha da artmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak devletler bu suçların işleniş tarzı, kullanılan araçlar ve ortaya çıkardığı tehlikeyi göz önüne alarak daha etkin yaptırımlar getirmeye başlamıştır. Hakaret suçunun, ceza hukukunda düzenleme biçimi ve günümüzde ulaştığı noktayı daha iyi anlayabilmek için, tarihsel olarak bazı hukuk sistemlerini incelemek gerekir.

Roma hukukunda suçlar, kişiler ve mallar aleyhine işlenmesi yönüyle ikili bir ayrıma tabi tutulmuş, şerefe karşı işlenen suçlar kişilere karşı suçlar gurubuna dahil edilmiş, ancak bu suçların aynı zamanda topluma(devlete) karşı da işlendiği kabul edilmiştir.²⁰ Roma'da şerefe karşı fiillerin cezalandırılması ilk olarak tiyatro sahnelerinde devlet yöneticilerine karşı yapılan hicivler nedeniyle başlamış, daha sonra XII Levha Kanunları ile suç sayılmıştır.²¹ Roma hukuku döneminde şerefe karşı işlenen bazı suçlara verilen cezanın sabit veya takdire bağlı para cezası olduğu, bazı hallerde, örneğin evladın babasına karşı veya kölenin efendisine karşı işlediği suçlarda sürgün ve madenlerde çalıştırma gibi ağır cezaların verildiği görülmüştür.²²

Cermen hukukunda şerefe karşı işlenen suçların, ilk önce şahsi öç alma usulü ile çözüme kavuşturulduğu, sonraları bazı emirname ve fermanlarla belli sınıflara mensup kişilerin (örneğin Ruhban sınıfı) ve kadınların şerefini korumaya yönelik düzenlemeler yapıldığı görülmüştür. Orta Çağda, merkezi otoritenin zayıfladığı dönemlerde şerefe karşı işlenen fiillerin şahsi öç alma yöntemiyle, daha sonra düelloya davet etmenin örf ve âdet halini aldığı görülmüştür. Bu düelloların sayısının artması zamanla şerefe karşı suçlara çok ağır yaptırımlar getirilmesi ile sonuçlanmıştır.²³ Bu kapsamda, Kilise hukukunda da şerefe

¹⁹ Soyaslan, s.308.

²⁰ Erman, s.7.

²¹ Ömer Özer, Hakaret Suçu, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009, s. 7.

²² Erman, s.8.

²³ Erman, s.10-11.; Soyaslan, s.308.

tecavüz suçlarının “*detractio*” ve sövmeyi andıran “*contumelia*” şeklinde ayrıma tabi tutulduğu, düzenlemelerin genellikle ruhban sınıfını koruma amaçlı olduğu ve zaman zaman aforoz sistemi ile cezalandırıldığı tespit edilmiştir. Orta Çağda hâkim olan bu uygulamanın Fransız İhtilaline kadar devam ettiği cezaların bazen ağır ve bazen hafif uygulandığı görülmüştür. XV. yüzyılın ortalarında matbaanın icat edilmesiyle şerefe karşı suçlarda yeni bir alan açılmış, yazı ile şerefi ihlal eden failler isnadı ispat edemezse dayak ve sürgün gibi ağır cezalara tabi tutulmuştur. Bu dönemde kral fermanlarında yazılı hakaret fiillerine dayak, sınır dışı etme, bu tür fillerin devamı ve etkisinin büyük olması halinde ölüm cezası uygulandığı görülmüştür.²⁴

İslam hukukuna bakıldığında şerefe karşı suçlara sebb-ü şetm denildiği ve tazir sistemi ile cezalandırıldığı görülmektedir.²⁵ Bu suçların en ağırını zina iftirası oluşturmakta olup²⁶ bu suçu işleyen failin, aynı zamanda Allah hukukuna dokunduğu gerekçesiyle, mağdur affetse dahi tazir sistemiyle 39 ilâ 79 arasında sopa cezası ile cezalandırıldığı, daha hafif sebbü şetm’lerin ise tazir cezası ile hafif şekilde cezalandırıldığı görülmüştür. Osmanlı Devleti döneminde İslam hukuku uygulamalarına devam edilmiş, zina iftirası dışında hakaret ve sövme suçlarının Kanuni Sultan Süleyman tarafından çıkarılan bir ceza kanunnamesi ile cezalandırıldığı, bu cezanın kadı tarafından belirlenen sopa cezası veya para cezası olduğu tespit edilmiştir. Tanzimat döneminde ve sonraki dönemlerde yapılan reform çalışmalarının bir sonucu olarak çıkarılan kanunnamelerde, şerefe karşı suçlarla ilgili ayrıntılı düzenlemeler yapıldığı²⁷, bu dönemde çıkarılan kanunname ile kişinin

²⁴ Erman, s.10.; Cesare Beccaria, Suçlar ve Cezalar Hakkında, Çeviren: Sami Selçuk, Ankara 2004, İmge Kitabevi, s.64.

²⁵ İslam hukukunda suçların üç kısma ayrıldığı görülmektedir. Bu kapsamda, öldürme ve yaralama suçlarına kısas ve diyet usulü ile ağır cezalar verildiği, diğer bir kısım, örneğin (Kur’an’da gösterilen ve Allah’a karşı işlenen) hırsızlık, zina, şarap içme, zina iftirası gibi suçlara ise, suçun işleniş biçimi ve takdire bağlı olarak hadd cezası uygulandığı, hadd cezasının bazen sopa vurma, bazen recm etme, bazen de el veya kol gibi organların kesilmesi gibi çeşitli cezaları içerdiği, üçüncü kısım suçların ise tazir suçları olarak nitelendirildiği, Kur’an ve hadiste hakkında bir hüküm bulunmayan bu suçlara, kadılar tarafından çeşitli cezalar takdir edildiği görülmektedir. Bkz. İlhan Akbulut, İslam Hukukunda Suç ve Ceza, *AÜHF Dergisi*, 2003, C.52, S.1, s.167 vd. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/283/2580.pdf> (e.t.15.05.2021); Coşkun Üçok, “Osmanlı Kanunnamelerinde İslam Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler”, *Ankara Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Ankara 1946, C.III, S.1, s.126.

²⁶ Erman, s.13.

²⁷ Bkz. Erman, s.15.; Ahmet Gökçen, Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve

itibarını zedeleyici ve incitici sözleri ile sövme fiillerinin cezalandırılacağı düzenlemiştir.²⁸

Günümüz çağdaş devletlerinde hakaret suçlarının, farklı düzenlemelere konu olduğunu görmekteyiz. İngiliz hukukunda hakaretin “defamation” sözcüğüyle karşılandığı, “libel” ve “slander” şeklinde ikiye ayrıldığı²⁹, 2013 yılında çıkarılan ve “Defamation Act 2013” olarak bilinen düzenlemede hakaretin mağdurun saygınlığına ciddi şekilde zarar vermediği takdirde suç oluşturmayaacağı belirtilerek ifade özgürlüğü ile şerefın korunması arasında bir denge sağlandığı görülmektedir.³⁰ Fransız hukukunda şerefe karşı suçlar konusunda temel düzenlemenin 1881 tarihli Basın Özgürlüğü Kanunu ve Fransız Ceza Kanunu olduğu, bu suçların hakaret ve sövme olarak ikiye ayrıldığı, kamu görevlilerine hakaretin cezasının ağırlaştırıldığı, 2013 yılında yapılan değişiklik ile Cumhurbaşkanına hakaret suçunu düzenleyen 26. maddenin yürürlükten kaldırıldığı görülmektedir.³¹ Alman hukukunda şerefe karşı suçlar Alman Ceza Kanunu’nun 14.bölümünde 185 ilâ 200.maddeler arasında düzenlenmiş, fiilin mağduru rencide etmesi ya da kamuoyu nezdinde onu küçük düşürücü olması halinde failin cezalandırılacağı hükme bağlanmış, isnadın doğruluğunun ispatı söz konusu olduğunda faile ceza verilmeyeceği, siyasi alanda faaliyet gösteren kişilere karşı hakaret fiillerinde mağdurun siyasi aktivitelerinin zorlaşması şartının arandığı görülmektedir.³² İtalya hukukunda, hakaret suçunun İtalya Ceza Kanunu’nun 595. maddesinde düzenlendiği, suçun basın yoluyla ya da kamuya açık şekilde işlenmesinin nitelikli hal olarak kabul edildiği, ayrıca bu suçun siyasi, idari ya da yargısal görevdeki kişilere yönelmesi durumunda cezasının artırıldığı, 2016 yılında sövme suçunun düzenlendiği 594. maddenin yürürlükten kaldırıldığı gözlenmektedir.³³

Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri, İstanbul 1989, s.3 vd.

²⁸ Aydın, Sosyal Medya, s.9.

²⁹ Bu kavramlardan “libel”in, hakaret içerikli fiilin kalıcı bir şekilde yazıya, resme, kitaba, sosyal medyaya yansımaları, “slander”in ise sözlü hakaret fiillerini kapsadığı yönünde bkz. Coşkun, s.20.

³⁰ Bkz. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/26> (e.t.15.05.2021)

³¹ Bkz. <http://legaldatabase.freemedia.at/legal-database/france/> (e.t.15.05.2021); Coşkun, s.20.

³² <http://legaldatabase.freemedia.at/legal-database/germany/> (e.t.15.05.2021).; Coşkun, s.20.

³³ <http://legaldatabase.freemedia.at/legal-database/italy/> (e.t.15.05.2021).; Coşkun, s.20.

IV- TCK'da Hakaret Suçu

Hakaret suçları, TCK'nın İkinci Kısım Sekizinci Bölümünde 125 ilâ 131. maddeleri arasında düzenleme altına alınmıştır.³⁴ Kanun sistematigi incelendiğinde, TCK'nın 125. maddesinde genel hakaret suçunun, 126. maddesinde mağdurun belirlenmesi, 127. maddede isnadın ispatının, 128. maddede iddia ve savunma dokunulmazlığının, 129. maddede haksız fiil nedeni ile ve karşılıklı hakaret suçunun, 130. maddede kişinin hatırasına hakaret suçunun, son olarak 131. maddede suçun soruşturulması ve kovuşturmasına ilişkin esasların düzenlendiği görülmektedir.

TCK'nın 125. maddesinde düzenlenen genel hakaret suçu; “bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat etmek veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldırı” şeklinde tanımlanmıştır. Bu suç ve unsurları aşağıdaki başlıklar altında incelenecektir.

1- Fail

Ceza hukuku açısından hukuka aykırı fiili işleyen kimse, suçun faili olarak adlandırılır.³⁵ TCK' da fail “kişi” olarak ifade edilmiş olup faille yönelik herhangi bir sınırlama getirilmemiştir. Bu kapsamda hakaret suçunun faili herkes olabilir.³⁶ Bununla birlikte failin ancak gerçek kişi olabileceği, suç ve cezaların şahsiliği ilkesinin bir sonucu olarak tüzel kişilerin hakaret suçunun faili olamayacakları söylenmelidir.³⁷ Ancak 5187 sayılı Basın Kanunu, Cezai Sorumluluk başlıklı 11.

³⁴ TCK'nın 125 ilâ131. maddeleri arasında düzenlenen suç, “genel hakaret suçu” olarak adlandırılmış, “Cumhurbaşkanına Hakaret” (TCK m.299), “Devletin Egemenlik Alametlerini Aşağılama” (TCK m.300), “Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin Kurum ve Organlarını Aşağılama” (TCK m.301), “Yabancı Devlet Bayrağına Karşı Hakaret” (TCK m.341) gibi diğer bazı suçlar özel hakaret suçları olarak nitelendirilmiştir. Bkz. Coşkun, s.13.;TCK haricinde, hakaret suçlarıyla ilgili, 5816 sayılı “Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkındaki Kanun”un 1.maddesiyle “Atatürk’ün hatırasına alenen hakaret eden veya söven kimse” cezalandırılırken; 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 74.maddesinde “Bir bankanın itibarını kırabilecek veya şöhretine ya da servetine zarar verebilecek bir hususa kasten sebep olunması” yasaklanmış, 1632 sayılı Askeri Ceza Kanunu’nun 85. maddesinde de “amir ve üstlerine hakaret” yaptırım altına alınmıştır.

³⁵ Nevzat Toroslu, Ceza Hukuku Genel Kısım, Ankara, 2018, Savaş Yayınevi, s.99.

³⁶ Ahmet Caner Yenidünya/Mehmet Emin Alşahin, “Bireyin Şerefine Karşı Suçlar”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2007, S.68, s.45.

³⁷ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.425.; Koca/Üzülmez, s.428.; Özbek/Kanbur/

maddeesinde basın yoluyla işlenen hakaret suçlarına ilişkin özel bir düzenlemeye yer vermiştir. Buna göre “*Basılmış eserler yoluyla işlenen suç yayım anında oluşur. Süreli yayınlar ve süresiz yayınlar yoluyla işlenen suçlardan eser sahibi sorumludur. Süreli yayınlarda eser sahibinin belli olmaması ... sorumluluk yayımlatana aittir. Süresiz yayınlarda eser sahibinin belli olmaması ...hallerinde yayımcı; yayımcının belli olmaması ... basımcı sorumlu olur. Yukarıdaki hükümler, süreli yayınlar ve süresiz yayınlar için bu Kanunda aranan şartlara uyulmaksızın yapılan yayınlar hakkında da uygulanır.*” Bu düzenleme ile yayımlatan veya basımcının tüzel kişi olması halinde cezai sorumluluğu gündeme gelebileceği düşünülebilir.³⁸ Ancak tüzel kişi hakkında yalnızca güvenlik tedbirine hükmedilebileceği yönündeki TCK’nın 20. maddesinin buna engel olduğu kabul edilmelidir.³⁹

2- Mağdur

Hukuk tarafından korunan ve suçla ihlal edilen, yani suçun hukuki konusunu oluşturan varlık veya menfaatin sahibi suçun mağduru (pasif süjesi) olarak tanımlanmaktadır.⁴⁰ Bu kapsamda hakaret suçunun mağduru ancak gerçek kişiler olabilir. Tüzel kişiler, onur, şeref ve saygınlık gibi değerlere sahip olmadıkları için kural olarak bu suçun mağduru olamazlar.⁴¹ Hakaret suçlarında mağdurun sıfatı değişiklik gösterebilir. Bu kapsamda mağdurun Cumhurbaşkanı veya kamu görevlisi olması, hakaret suçunun niteliğinin ve uygulanacak hükmün değişmesine neden olabilir.⁴²

Doğan/Bacaksız/Tepe, s.486.; Sınar, s.425.

³⁸ Bu düzenleme, ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesini düzenleyen Anayasa’nın 38/7. maddesine aykırı olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir. Bkz. Koca/Üzülmez, s. 429.; Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.487.; Yenidünya/Alşahin, s.46.; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.426.; Tezcan/Erdem/Önok, s.588.

³⁹ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.487.

⁴⁰ Toroslu, Genel Kısım, s.104.

⁴¹ Soyaslan, s.314. Erman, tüzel kişilerin de kendine has bir şeref ve haysiyeti olduğundan hakaret ve sövme suçlarının mağduru olabileceklerini kabul etmektedir. Bkz. Erman, s.38. Benzer bir başka görüş, şirket, banka, sendika, dernek ve vakıf gibi kimi tüzel kişilerin ve bu toplulukların üye, ortak ve yöneticilerinin de bu sıfatları dolayısıyla kamuoyunda belli bir saygınlıkları bulunduğunu, dolayısıyla tüzel kişilere ait bir hukuki varlık veya menfaatin ihlali halinde tüzel kişilerin de suçun mağduru olabileceğini belirtmektedir. Bkz. Aydın, Hakaret Suçu, s.887.

⁴² Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.426.

Bir görüşe göre, hakaret suçuyla korunan şeref kavramının objektif (dış şeref) ve subjektif (iç şeref) boyutu bulunmaktadır. Bu nedenle mağdur, hakaret teşkil eden ifadeyi doğrudan algılayamamasına sahip değilse, eylem iç şeref bakımından rencide edebilecek bir nitelik taşımadığından elverişli bir eylemden ve dolayısıyla hakarettan söz edilemeyecektir. Bu görüş, akıl hastalığı veya yaş küçüklüğü olan mağduru, hakaret içeren ifadeyi algılamayacak olması halinde, iç şeref ihlali edilmediği için hakaret suçunun oluşmayacağını kabul etmektedir.⁴³ Buna karşılık şeref duygusundan yoksun veya yapılan hakarettan üzüntü duymayan küçüklerin ve akıl hastalarının da toplum nezdinde itibar ve şerefleri ya da saygınlıkları olduğu için, hakaret suçunun mağduru olacakları ifade edilmiştir.⁴⁴ Ölülerin bu suçun mağduru olup olmayacakları konusunda da farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu kapsamda, ölen kişinin hukuksal yararının bulunmadığı ve suçun aktif süjesi olmadıkları dolayısıyla hakaret ve sövme suçunun mağduru olamayacağı iddia edilmiştir. Bir başka görüş, ölümle birlikte kişinin maddi varlığının son bulacağı, manevi varlığının ise devam ettiğini dolayısıyla manevi varlığa karşı yapılan saldırı ve eylemlerin şerefi ihlal edeceğini kabul etmektedir.⁴⁵ Bu görüşe göre, TCK'nın "kişinin hatırasına hakaret" başlıklı 130. maddesi, kişiye öldükten sonra yapılan hakareti cezalandırmış olup kanun koyucunun amacının ölenin devam eden manevi kişiliğini kastettiği gerçeğidir. Bu nedenle ölen bir kişinin cesedi ve kemiklerine yönelik tahkir edici eylemler de aynı maddenin ikinci fıkrasında suç olarak düzenlenmiştir.⁴⁶ Benzer şekilde, 5816 sayılı Kanun ile Atatürk'ün hatırasına hakaret eylemleri suç olarak düzenlenmiş, soruşturmanın da şikâyet tabi olmadan resen yapılacağı hükme bağlanmıştır.⁴⁷

Bu suçlarda tartışılan bir başka husus mağduru belirlenmesi sorunudur. Bu kapsamda, TCK'nın 126. maddesi uyarınca hakaret suçlarında mağduru belli veya belirlenebilir olması yeterli olup, mağduru kim olduğu ismen açık bir şekilde söylenmesinin zorun-

⁴³ Bkz. Aras Türay/Irmak Erdoğan, "Gıyapta Hakaret Suçunda İhtilat Şartının Hukuki Niteliği Üzerine Bir İnceleme", Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2019, C.21, Özel Sayı, s.1340.

⁴⁴ Erman, s.53.

⁴⁵ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.489.; Erman, s.60.

⁴⁶ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.426.

⁴⁷ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.426.

lu olmadığıdır.⁴⁸ Mağdurun belirlenmesi ilgili bir husussa TCK'nın 125/5. maddesinde değinilmiş, mülga 765 sayılı TCK'ya benzer şekilde, kurul hâlinde çalışan kamu görevlilerine görevlerinden dolayı hakaret edilmesi hâlinde suçun kurulu oluşturan üyelere karşı işlenmiş sayılacağı ve bu durumda zincirleme suça ilişkin hükümlerinin uygulanacağı düzenlenmiştir.⁴⁹

3- Maddi Unsur

TCK'nın 125. maddesinde *“Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi... cezalandırılır.”* denilmektedir. Mülga 765 sayılı TCK döneminde somut olgu isnadı, yani hakaret 480. maddede, sövme ise 482. maddede iki ayrı suç halinde düzenlenmişken 5237 sayılı TCK her iki suç birleştirmiş, somut olgu isnadı ile sövmeyi hakaret suçunun seçimlik hareketleri haline getirmiştir. İlerde değinileceği üzere TCK'nın 127. maddesi uyarınca somut fiilin ispat edilmiş olması halinde kişiye ceza verilmeyeceğinden seçimlik hareketler arasında yapılacak ayırım bu nedenle önem taşımaktadır.

Hakaret suçuna konu olan fiiller (seçimlik hareketler), söz, yazı, görüntü veya herhangi bir araçla gerçekleştirilebilir.⁵⁰ Öğretide, hakaret fiilinin esasında bir düşünce açıklaması olduğu, bunun anılan şekillerde tezahür ettiği ifade edilmiştir.⁵¹

Bu suçun seçimlik hareketleri, *“somut bir fiil veya olgu isnat etmek”* ve *“sövmek”* olup, haksızlık içerikleri itibarıyla de farklılık arz etmektedir. Bu nedenle tahkir edici seçimlik hareketin somut bir fiil veya olgu isnadına mı yoksa sövmeye mi karşılık açık bir şekilde belirlenerek cezanın sonucuna göre takdir ve tayin edilmesi gerekir.⁵² Bu kapsamda failin söz ve davranışları, belli bir somut durum ya da olgu isnat edilmesi suretiyle (yer, zaman, şekil ve kişi unsuru kullanılarak) olabileceği gibi genel ve soyut nitelikte (sövme şeklinde) olabilir. Hakaret

⁴⁸ Koca/Üzülmüş, s.430.; Arısoy, s.158.

⁴⁹ Sulhi Dönmezer, “Şahıslara Karşı ve Mal Aleyhinde Cürümler” Ceza Hukuku Hususi Kısım, İstanbul 1963, 5. bası, s.155.

⁵⁰ Tezcan/Erdem/Önok, s.596.; Sınar, s.434.

⁵¹ Hafızoğulları/Özen, s.223.

⁵² Koca/Üzülmüş, s.432.

suçunun maddi anlamda sonucu zorunlu olmadığı (neticeli bir suç olmadığı) için sırf davranış suçu olduğu söylenebilir⁵³.

A- Somut Bir Fiil veya Olgu İsnat Edilmesi

Bu seçimlik hareket 765 sayılı mülga TCK' da 'bir maddei mahsusa tayin ve isnadı suretiyle' şeklinde ifade edilmiş, yeni TCK bu hareketi, somut bir fiil veya olgu isnat etmek şeklinde düzenlemiştir. Maddede kullanılan 'fiil' kavramının yeterli olduğu, ayrıca 'olgu' kavramına yer verilmesi hususu eleştirilmiştir.⁵⁴

İsnat edilen fiil veya olgunun yer, zaman, kişi, konu ve şekil yönünden belirli olması gerekli⁵⁵, ancak bu unsurların tamamının aynı anda bulunması şart değildir.⁵⁶ Yani, isnada konu fiil veya olguyu teşhise yeterli düzeyde açıklık bulunması kafidir.⁵⁷ Burada aranan isnat doğruluğu ispatlanabilir somut bir fiil veya olgu olup, belirlenebilir nitelikte olmayan fiil veya olgu isnadı, ikinci seçimlik hareket olan sövmek şeklinde değerlendirilebilir.⁵⁸ Öğretide, isnat edilen hususun meydana gelmesi mutlak surette imkansızsa, failin kastı ne olursa olsun, eylem itibar kaybı yaratmaya elverişli olmadığından, hakaret suçunun oluşmayacağı ifade edilmiştir.⁵⁹

B- Sövmek

Somut bir fiil veya olgu isnadı dışında, onur ve şerefi tahkir edici diğer eylemler sövmek suçunu oluşturur. Burada, fail, mağdura karşı herhangi bir olgu isnat etmemekte, ancak olumsuz bir vasıf izafe etmektedir.⁶⁰ Örneğin, mağdura alçak, namussuz, serseri, budala, şerefsiz ve karaktersiz gibi sözler söylenmesi olgu veya fiil isnadı olmayıp kötü bir vasfı ifade etmeleri nedeniyle sövmek suçunu oluşturur.⁶¹

⁵³ Aydın, Hakaret Suçu, s.888.

⁵⁴ Bkz. Türey/Erdoğan, s.1336.; Enes Köken, "Şerefe Karşı Suçlar", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 2015, S.6, s. 290.

⁵⁵ Soyaslan, s.321.

⁵⁶ Türey/Erdoğan, s.1336.

⁵⁷ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.491.

⁵⁸ Tezcan/Erdem/Önok, s.595.

⁵⁹ Türey/Erdoğan, s.1337.

⁶⁰ Hafizoğulları/Özen, s.224.

⁶¹ Erman, s.111.

Sövmenin hakaret suçunun oluşabilmesi için, eylemin mağdurun onur, şeref ve saygınlığını rencide edici nitelikte olması gerekir.⁶² Fiilin, mağdurun onur, şeref ve saygınlığını rencide edici nitelikte, yani tahkir edici olup olmadığının belirlenmesinde, failin kastı ve diğer unsurlar yanında tarafların mensup oldukları sosyal çevrenin de göz önünde bulundurulması gerekir.⁶³ Duruma göre, bazı hareket ve sözler belli bir ortamda veya toplulukta sövme suçunu teşkil etmezken başka bir ortam veya toplulukta tahkir edici nitelikte olabilir. Bu nedenle söylenen sözün bu nitelikte olup olmadığının tespiti için muhatabı ve sosyal çevrenin tepkisine, tarafların sosyal konumlarına, örf adete, özetle somut olayın tüm hal ve şartlarına bakılarak karar verilmelidir.⁶⁴

Bu noktada belirtmek gerekir ki, toplumun algısı ve teamülleri zaman içerisinde değişime uğramakta, bu bağlamda sövme (hakaret) eylemin niteliğinin yorumlanması da dinamik bir nitelik kazanmaktadır.⁶⁵

Sövmenin tahkir edici nitelik taşıyıp taşımadığı noktasında, mağdurun duygu, düşünce ve hassasiyetinden çok objektif unsura önem verilmelidir. Yani, objektif olarak bakıldığında, eylemin onur ve şerefi rencide edecek nitelikte olması gerekir, mağdurun gereğinden fazla alıngan olması veya iç dünyasında rencide olması hakaret suçunun oluşumu için yeterli değildir.⁶⁶ Bunun yanında, eğer tahkir edici eylemi, mağdurun onur, şeref ve saygınlığını rencide edici nitelikteyse sövme suretiyle hakaret suçu oluşacaktır.⁶⁷ Somut fiil isnadında olduğu gibi, sövme suçu söz veya yazıyla işlenebileceği gibi, el veya kol hareketleriyle, örneğin cinsel organını işaret etmek suretiyle, kaş veya göz hareketleriyle ve buna benzer davranışlarla işlenebilir.⁶⁸ Bu davranışlarının içeriğinin ve kapsamının belirlenmesi hususunda, somut olayın özellikleri yanında yaşanan çevrenin koşullarına, örf ve adetine bakılması gerekebilir.

⁶² Hafızoğulları/Özen, s.224.

⁶³ Erman, s.113.

⁶⁴ Erman, s.114.

⁶⁵ Türey/Erdoğan, s.1335.

⁶⁶ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.493.

⁶⁷ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.422.

⁶⁸ Tezcan/Erdem/Önok, s.596.

C- Huzurda Hakaret

Huzurda ve gıyapta hakaret ayrımı, mülga 765 sayılı TCK'da olduğu gibi 5237 sayılı TCK tarafından da benimsenmiş, ancak eski düzenlemedeki gibi ayrı sonuçlar bağlanmamıştır. Bu nedenle, yeni TCK'da yapılan ayırım yalnızca biçimsel bir ayırım olup, verilecek ceza ve sonucu açısından herhangi bir fark bulunmamaktadır.

Hakaret fiilinin, doğrudan doğruya herhangi bir vasıtaya lüzum duyulmaksızın mağdur tarafından öğrenilmesi halinde huzurda hakaret suçunun işlendiği kabul edilmelidir.⁶⁹ Yani, eylemin gerçekleştiği zamanda mağdurun bizzat hazır olması veya eylemi duyumsayabilecek durumda olması gerekir. Huzurda hakaret fiili, belirli bir olgunun veya fiilin isnadı suretiyle ya da sövme şeklinde gerçekleşebilir.⁷⁰

TCK 125 maddesinin 2. fıkrasında “*Fiilin mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkra-
daki belirtilen cezaya hükmolunur*” demek suretiyle mağdurun muhatap alındığı iletiler bakımından özel bir düzenleme yapmıştır. Bu şekilde, sesli, yazılı veya görüntülü ileti vasıtaları kullanılarak gerçekleştirilen eylemlerin huzurda hakaret suçunu oluşturacağı kabul edilmiştir.⁷¹ Bu hüküm, 765 sayılı mülga TCK'nın 480. ve 482. maddelerinde mağdura hitaben yazılıp gönderilmiş bir mektup telgraf, resim veya herhangi bir yazı veya telefonla suçun işlenme halinin karşılığıdır. Bu düzenlemeye göre, cep telefonu ile sözlü olarak, ileti olarak, elektronik posta yoluyla veya mektupla gerçekleştirilen eylemler huzurda hakaret suçunu oluştur, ancak bu tür iletimlerin doğrudan mağdura gönderilmiş gerektiği ifade edilmiştir.⁷² Bu bağlamda, mağdur yerine, üçüncü kişilere gönderilen mesaj, mektup veya herhangi bir içerik paylaşımı, ha-

⁶⁹ Sınar, s.437.

⁷⁰ Soyaslan, s.321.; Örneğin, bir sokakta mağdurun arkasında bağırarak hakaret edilmesi halinde mağdur eğer bu hakareti duymamışsa huzurda hakaret suçu oluşmaz. Bkz. Sınar, s.438.

⁷¹ Madde gerekçesi de bu düzenlemenin huzurda hakaret olduğuna vurgu yapmaktır: “Maddenin ikinci fıkrasında, hakaretin mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir mesajla yapılması halinde, birinci fıkra hükmüne istinaden cezaya hükmedileceği kabul edilmiştir. Buna göre, kişiyi muhatap alan mektup, telgraf, telefon ve benzeri araçlarla yapılan hakaret de huzurda hakaret olarak cezalandırılmalıdır”.

⁷² Resmi makamlara dilekçe vermek suretiyle gerçekleştirilen hakaret suçunda dilekçenin mağdura tebliğ edilmesi zorunlu ise huzurda hakaretin bulunduğu kabul edilmelidir. Bkz. Tezcan/Erdem/Önok, s.600.

karetin gıyapta işlendiği anlamına gelebilecektir.⁷³ Mağdura sonradan iletileceği düşünülen paylaşımlar bakımından, konu tartışmalıdır. Bir görüşe göre böyle bir durumda iletinin aslında mağdura yönlendirildiği, bu nedenle hakaretin huzurda olduğu kabul edilmelidir. Bir diğer görüş ise mağdura iletileceği düşünülse dahi üçüncü kişilere iletilen hakaret içerikli paylaşımların gıyapta hakaret kapsamında değerlendirilmesi gerektiği yönündedir.⁷⁴ Mağdurun hesabına veya adresine gönderilmiş bit iletinin içeriğinin, mağdurdan önce üçüncü kişilerce öğrenilmesi durumunda bir görüş suçun gıyapta işlendiğini⁷⁵, diğer görüş iletinin mağdurun hakimiyet alanına sokulduğu gerekçesiyle huzurda işlendiğini kabul etmektedir.⁷⁶

Son olarak değinilmesi gereken bir husus basılı eserler yoluyla işlenen hakaret suçlarıdır. Bu konuda 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 11. maddesinin 1. fıkrası uyarınca basılı eserler aracılığıyla işlenen suçların yayım anında oluşacağı, dolayısıyla içeriğin mağdur tarafından öğrenilmesi yerine basılı eserin yayımlanmasıyla suçun olduğu kabul edilmelidir. Bu durumda, basın yoluyla işlenen hakaret suçlarında, mağdur hakaret teşkil eden içeriğe doğrudan doğruya değil, basılmış eser aracılığıyla eriştiği için suçun huzurda işlenmediği sonucuna ulaşılmaktadır.⁷⁷

D- Gıyapta Hakaret

Hakaret suçu mağdurun huzurunda işlenebileceği gibi, yokluğunda da işlenebilir. Bu bağlamda, gıyapta hakaret, mağdurun olmadığı bir ortamda veya mağdurun duyup göremeyeceği şekilde başka kişilerle konuşarak veya yazıyarak mağdurun onur, şeref ve saygınlığına tecavüz edilmesidir.⁷⁸ Gıyapta ve huzurda hakaret arasındaki ayırımı belirleyici kriter, tahkir edici ifadenin doğrudan doğruya, yani herhangi bir aracıya gerek kalmaksızın görülmesi veya duyulmasıdır.⁷⁹ Mağ-

⁷³ Türay/Erdoğan, s.1344.

⁷⁴ Türay/Erdoğan, s.1344 vd.

⁷⁵ Türay/Erdoğan, s.1345.

⁷⁶ Necati Meran, Hakaret - İftira Suçtan Kaynaklanan Malvarlığını Aklama Soruşturmanın Gizliliği İhlal Suçları, Ankara 2014, 2. baskı, s.44.

⁷⁷ Ayfer Akdemir Çalışır/Kurtuluş Tayanç Çalışır, Teoride ve Pratikte Hakaret Suçları, Ankara 2013, s.13.; Türay/Erdoğan, s.1346.

⁷⁸ Soyaslan, s.316.

⁷⁹ Hafızoğulları/Özen, s.225.

dur, hakaret teşkil eden içeriği herhangi bir kişi veya vasıta olmaksızın, ilk elden görüp duyarsa huzurda hakaret, buna karşılık eylemin gerçekleştiği anda mağdurun fail ile aynı ortamda bulunmaması durumunda ihtilat unsuru gerçekleşmek kaydıyla gıyapta hakaret suçu oluşur.⁸⁰

TCK'nın 125. maddesinin 1. fıkrasının son cümlesinde kanun koyucu, gıyapta hakaret için hareketin en az üç kişiyle ihtilat edilmesi gerektiğini düzenlemiştir. Bu kapsamda, ihtilat, hakarete konu eylemin en az üç gerçek⁸¹ kişinin duyması, görmesi veya okuması şeklinde gerçekleşebilir.⁸² Bu üç kişinin, eylemi aynı anda, görme, okuma veya öğrenme zorunluluğu yoktur. Tahkir edici eylemin, başka kişilere aktarılması kastıyla bir tek kişiye söylenmesi ve bu kişinin başka kişilere aktarması halinde asgari sayıya ulaşılmışsa ihtilat gerçekleşmiştir.⁸³ Bununla birlikte failin, ikiden fazla kişiye ulaştırma kastı olmaksızın yalnızca bir kişiye söylediği tahkir edici sözlerin, failin rızası olmaksızın diğer kişilere aktarılması durumunda ihtilat unsuru gerçekleşmiş olmaz. İhtilatı oluşturan kişilerin, tahkir edici eylemi algılayabilecek durumda olmaları yani, küçüklük, akıl hastalığı veya sarhoşluk gibi herhangi bir nedenle eylemin hakaret niteliğini anlayamayacak durumda olmamaları da gerekir.⁸⁴

TCK'nın 125. maddesinin 1. fıkrasında ihtilatın şekliyle ilgili bir düzenlemeye gidilmemiştir. Bu kapsamda fail, üçüncü kişilerle doğrudan iletişim kurabileceği gibi, hakaret içeren ifadeyi aktarmaya elverişli yazı, görüntü, telefon ve benzeri bir araç da kullanmış olabilir. Bu bağlamda, aynı ortamda bir arada bulunan kişilerle eş zamanlı (toplu) ihtilat edilebileceği gibi aynı ortamda olmayan kişilerle farklı zamanlarda da (dağınık) ihtilat edilebilir.

Gıyapta hakaret için üç kişi ile ihtilat aranması düzenlemesinin Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.⁸⁵ Anayasa Mahkemesi,

⁸⁰ Soyaslan, s.317-318.

⁸¹ Her ne kadar hukukta "kişi" kavramı gerçek ve tüzel kişileri karşılarsa da tüzel bir kişiyle ihtilat edilmesi, aslında tüzel kişinin temsilcisi veya organlarını oluşturan gerçek kişilerle ihtilat edilmesini gerektirmektedir. Bkz. Türey/Erdoğan, s.1350.

⁸² Türey/Erdoğan, s.1347 vd.

⁸³ Tezcan/Erdem/Önok, s.601.

⁸⁴ Tezcan/Erdem/Önok, s.601.

⁸⁵ Çat Sulh Ceza Mahkemesi, TCK'nın 125. maddenin 1. fıkrasında yer alan "mağdurun gıyabında hakaretin cezalandırılabilmesi için fiilin en az üç kişiyle

Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlükleri koruma yükümü çerçevesinde temel hak ihlallerini yaptırım altına alan yasa koyucunun, Anayasa kuralları ve hukukun genel ilkeleri çerçevesinde kalmak koşuluyla, hangi eylemlerin suç oluşturacağını ve cezasını belirleme yetkisi bulunduğu gerekçesiyle, “en az üç kişiyle ihtilat” unsurunun yasama yetkisi kapsamında kaldığı gerekçesiyle iptal istemini kabul etmemiştir.

4- Manevi Unsur

Suçun manevi unsuru, cezai sorumluluğun sübjektifleştirilmesi sürecinin bir sonucu olarak işlenen fiil ile fail arasındaki psikolojik bağı ifade etmektedir.⁸⁶ Bu bağlamda, hakaret suçu kasten işlenebilen bir suç olup, fail eylemi ve neticeyi bilmeli ve istemelidir.⁸⁷ Kanunda aksine bir düzenleme olmaması nedeniyle, bu suçun taksirle işlenmesi mümkün değildir.⁸⁸ Örneğin dil bilgisi zayıf olan bir failin anlamını bilmediği hakaretimiz bir sözcüğü kullanması halinde, suçu oluşmayacaktır. Yine, failin gerçekte yalnızca bir kişiye söylemek istediği tahkir edici sözün başkaları tarafından duyulması halinde ihtilat unsuru gerçekleşmediği gibi, kasıt yokluğundan (ihtilat unsurunda taksirden söz edilse dahi) beraat kararı verilmelidir.⁸⁹

Hakaret suçunun oluşması için genel kastın yeterli olduğu görüşüne⁹⁰ karşılık, burada özel kastın aranması gerektiği dile getirilmiştir.⁹¹ Bu görüş, failin genel kastı yanında mağdurun onur ve şerefine aşağılama kastının da aranması gerektiğini belirtmektedir. Yani, failde tahkir amacı yoksa suçun oluşmayacağını iddia etmektedir. Buna karşılık, fa-

ihtilat ederek islemesi gerekir” biçimindeki cümlesi ile ilgili olarak Anayasa’nın 2. ve 5.maddelerine aykırılık iddiası ile iptal talebinde bulunmuştur. İptal başvurusunun gerekçesi “ceza verilebilmesi için failin en az üç kişiyle ihtilat etmesini yani iletişime geçmesini veya duyurmasını aramaktadır. Bu hüküm bu haliyle Anayasanın devlete yüklediği, kişilerin manevi yaşamlarını koruma yükümlülüğünün (md. 5) ihlali niteliğindedir. Devlet; yurttaşlarının şeref ve haysiyetlerini ihlal eden davranışların, cezalandırılabilme koşulunu mağdurun ihtilat ettiği yani iletişime geçtiği kişilerin sayısı ile ölçemez, devlet her şart ve koşul altında yurttaşlarının şeref ve haysiyetini ve manevi yaşamını korumak zorundadır.” şeklindedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Özer, s.15 vd.

⁸⁶ Toroslu, Genel Kısım, s.171.

⁸⁷ Hafızoğulları/Özen, s.232.

⁸⁸ Soyaslan, s.325.

⁸⁹ Erman, s.180.

⁹⁰ Hafızoğulları/Özen, s.232.

⁹¹ Bkz. Coşkun, s.64.; Sınar, s.441.

ilin tahkir eylemini istemesinin yeterli olduğu, saikinin veya ulaşmak istediği amacın suçun varlığı için önem taşımadığı ifade edilmiştir.⁹² Kanaatimizce, failin yaptığı hareketin mağdurun onur şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte olduğunu bilmesi ve bunu istemesi yeterli olup, fail, mağduru aşağılama veya küçük düşürme amacıyla hareket etmese dahi kullandığı sözlerin bu nitelikte olduğunu bilmesi durumunda eyleminden sorumlu tutulması gerekir.⁹³ Özetle, failde tahkir kastı olmasa da, hakarete konu hareketi bilerek ve isteyerek yapmış olması suçun oluşumu için yeterli sayılmalıdır.⁹⁴ Öğretide hakaret suçunun olası kastla da işlenebileceği yönünde görüşler dile getirilmiştir.⁹⁵ Bu görüşe göre, failin eyleminin mağdurun saygınlığını zedeleyebileceğini istememiş ancak öngörmüş olması durumunda olası kastından söz edilebilir.⁹⁶ Örnek olarak failin, mağdurun okuma olasılığını öngörmesine rağmen mağdurun masasına hakaret içeren bir yazılı metin bırakması olası kastla hareket ettiğini gösterebilir.⁹⁷

5- Suça ve Cezaya Etki Eden Haller

Bu başlık altında hakaret suçunun cezasını ağırlaştıran veya hafifleten nedenlerle, ceza sorumluluğunu ortadan kaldıran haller incelenecektir.

A- Cezayı Ağırlaştırıcı Sebepler

Hakaret suçunda cezayı ağırlaştırıcı sebepler TCK'nın 125. maddesinin üçüncü ve dördüncü fıkralarında düzenlenmiştir.

a- Kamu Görevlisine Karşı Görevinden Dolayı İşlenmesi

Hakaret suçunun kamu görevlisine görevinden dolayı işlemesi nitelikli hal olarak kabul edilmiş ve cezası ağırlaştırılmıştır. Burada, mülga 765 sayılı TCK aksine, hakaretin huzurda veya gıyapta işlenmiş olması arasında bir fark gözetilmemiştir.⁹⁸

⁹² Hafızoğulları/Özen, s.232.; Aydın, Hakaret Suçu, s.896.

⁹³ Erman, s.181.

⁹⁴ Soyaslan, s.325.

⁹⁵ Bkz. Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.431.; Koca/Üzülmez, s.441.; Tezcan/Erdem/Önok, s.606.; Sinar, s.441.

⁹⁶ Aydın, Hakaret Suçu, s.896.

⁹⁷ Sinar, s.442.; Aydın, Hakaret Suçu, s.896.

⁹⁸ 765 sayılı mülga TCK'da yalnızca mağdurun huzurunda işlenmesi halinde bu ni-

Bu ağırlaştırıcı nedenin uygulanması için tahkir edici eylemin kamu görevlisinin yerine getirdiği görevden dolayı işlenmesi, yani eylem ile mağdurun yerine getirdiği görev arasında bir illiyet bağı bulunması gerekir.⁹⁹ Örneğin, bir memurun şahsi borcundan dolayı kendisine hakaret edilmesi halinde bu nitelikli hal uygulanamayacaktır.

Kamu görevlisi, TCK'nın 6/1/-c. maddesinde “*Kamu görevlisi deyiminden; kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi*” şeklinde tanımlanmıştır. Burada uygulanacak kriter, kişinin kamusal faaliyetin yürütülmesine katılması olup kamu adına gerçekleştirilen her türlü hizmet, kamusal faaliyettir. Şartları varsa, kamu görevlisi görevinden ayrılmış olsa dahi, bu nitelikli hal uygulanabilir. Bu görüşe göre, madde metninde bu suçun görev sırasında veya görevin devamı esnasında işlenmesi aranmamış, sadece hakaret ile görev arasındaki bağlantıya vurgu yapılmıştır.¹⁰⁰ Benzer şekilde, kamu görevlisinin ücretli, ücretsiz, geçici, daimî, ihtiyari, zorunlu olarak görev yapması cezanın ağırlaşması için yeterlidir. Kanunda, bu nitelikli hal resen takibatı gereken bir suç olarak düzenlenmiş, yani mağdurun kamu görevlisi olmasına ayrıcalık tanımıştır.¹⁰¹

TCK'nın 125. maddesinin 5. fıkrası, kurul halinde çalışan kamu görevlilerine hakareti özel olarak düzenlenmiş, kurula hakaretin kurulu oluşturan üyelere karşı işlenmiş sayılacağı kabul edilmiştir. Ayrıca, madde metninde 5377 sayılı Kanunla yapılan değişiklik ile bu durumda zincirleme suça ilişkin madde (m. 43) hükümlerinin uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

Bu bağlamda kurul, “bir işi yapmak, yönetmek veya bir kurum ve kuruluşu temsil etmek için görevlendirilmiş kişilerden oluşmuş topluluk, heyet” olarak tanımlanabilir.¹⁰²

765 sayılı mülga TCK'da kurul kavramı adli heyet (yargı yetkisine sahip tek hakimli olmayan bütün mahkemeler), siyasi heyet (devletin siyasi fonksiyonlarını ifa eden devlet teşkilatına dahil olan organ-

99 telikli halin uygulanacağı düzenlenmiştir. Bkz. Erman, s.209.

Tezcan/Erdem/Önok, s.603.

100 Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.429.

101 Sınar, s.449.

102 Bkz. [https://sozluk.gov.tr/\(e.t.15.05.2021\)](https://sozluk.gov.tr/(e.t.15.05.2021))

lar) ve askeri heyet olarak tek tek sayılmak suretiyle belirlenmiş, yeni düzenlemede ise sayma sisteminden vazgeçilerek kurul kavramı genişletilmiştir. Bu durumda disiplin kurulları, adalet komisyonu gibi kurullar da bu kapsamına girebilecektir.¹⁰³ Bu hükmün uygulanması için kurula hakaretin görevden dolayı yapılması zorunlu olup, yapılan görevle hakaret fiili arasında bu bağın kurulamadığı hallerde madde- nin birinci fıkrasına göre uygulama yapılmalıdır.

b- Düşünce, İnanç ve Kanaat ya da Dini Değerler Nedeniyle İşlenmesi

TCK'nın 125/3-b maddesinde hakaretin, mağdurun dini, sosyal, siyasi, felsefi inanç, düşünce ve kanaatlerini açıklamasından, değış- tirmesinden, yaymaya çalışmasından veya ait mensubu olduğu dinin emir ve yasaklarına uygun davranmasından dolayı işlenmesi ağırlaştırıcı sebep olarak düzenlenmiştir. Mülga 765 sayılı TCK'da semavi dinler korunurken,¹⁰⁴ 5237 sayılı TCK "din, dinsel düşünce, kanaat" kavramlarıyla normun kapsamı genişletmiştir. Bu nedenle semavi dinler yanında diğerk din mensupları da bu hükümden yararlanacaktır.¹⁰⁵ Öte yandan, yeni TCK, kişiye mensup olduğu dinin emir ve yasaklarına uymadığı için hakaret edilmesini nitelikli hal olarak düzenlenmemiş, bu durum öğretilere eleştirilere neden olmuştur.¹⁰⁶

TCK'nın 125/3-c maddesi ise hakaretin, kişinin mensup bulunduğu dine göre kutsal sayılan değerlerden bahisle işlenmesini ağırlaştırıcı sebep olarak düzenlemiştir. Bu düzenleme, 765 sayılı TCK'nın 175. maddesinin beşinci fıkrasındaki suçun karşılığıdır.¹⁰⁷ Anayasamızın 24. maddesi ile koruma altına alınan din ve vicdan özgürlüğü,

¹⁰³ Veli Özer Özbek, "Şerefe Karşı Suçlar", S.5, *Hukuk ve Adalet Dergisi*, Nisan 2005, s.259.

¹⁰⁴ Mülga 765 sayılı TCK'nın 175/3. maddesi "Allah'a veya dinlerden veya bu dinlerin peygamberlerinden veya kutsal kitaplarından veya mezheplerinden birine hakaret eden veya bir kimseyi dini inançlarından veya mensup olduğu dinin emirlerini yerine getirmesinden veya yasaklarından kaçınmasından dolayı kınayan veya tezyif veya tahkir eden veya alaya alan kimseye ... cezası verilir" şeklindedir.

¹⁰⁵ Aydın, Hakaret Suçu, s.907.

¹⁰⁶ Tezcan/Erdem/Önok, s.604.

¹⁰⁷ Din hürriyeti aleyhine suçlar bölümünün mülga TCK m.175/f.5 maddesi "...bir kimseyi dini inançlarından veya mensup olduğu dinin emirlerini yerine getirmesinden veya yasaklarından kaçınmasından dolayı kınayan veya tezyif veya tahkir eden veya alaya alan kimseye ..." şeklindedir.

bu düzenleme ile ceza hukuku kapsamında güvence altına alınmış ve etkin bir koruma sağlanması amaçlanmıştır.¹⁰⁸ Burada korunmak istenen hukuki yarar, soyut olarak bir dine göre kutsal sayılan değerler olmayıp belirli bir dine mensup olan kişilerin kutsal sayılan değerlerine yönelik dini duygularıdır. Öte yandan, TCK'nın 216. maddesinde, dini değerlerin aşağılanması bağımsız bir suç olarak düzenlenmiştir. Bu suç ile nitelikli hakaret suçu, hakareti oluşturan sözlerin belirli veya belirlenebilir mağdura yönelik olup olmadığı noktasında ayrılmaktadır. Genel ve soyut anlamda belirsiz sayıda kişilere yönelik olarak gerçekleştirilen dini değerlere hakaret, 216. maddedeki suçu, belirli bir kimseye mensup bulunduğu dine göre kutsal sayılan değerler nedeniyle hakaret edilmesi ise 125. maddedeki nitelikli hakaret suçunu oluşturmaktadır.¹⁰⁹

c- Alenen Hakaret

TCK'nın 125. maddesinin 4. fıkrası, hakaret suçunun alenen işlenmesini ağırlaştırıcı sebep olarak saymıştır. Suçun alenen işlenmesi, hakaret eyleminin belirsiz sayıda kişilerce, görülmesine, duyulmasına ve öğrenilmesine imkân sağlamasıdır. Burada, aleniyetin oluşması açısından önemli olan husus, hakaret oluşturan eylemin çok sayıda kişi tarafından görülmüş, duyulmuş veya öğrenilmiş olmasından çok belirsiz sayıda kişinin eylemi öğrenme ve algılama imkanının oluşturulmasıdır.¹¹⁰ Hakaret suçunun basın ve yayın yoluyla işlenmesi alenen hakaretin bir türü olup¹¹¹, aleniyet ve unsurları ile hakaret suçu arasındaki ilişkiler aşağıda ayrı bir başlık altında ayrıntılı olarak incelenmiştir.

B- Cezayı Hafifleten ve Kaldıran Sebepler

a- Haksız Bir Fiile Tepki Olarak İşlenmesi

Hakaret suçunun haksız bir fiile tepki olarak işlenmesi hali TCK'nın 129/1. maddesinde düzenlenmiş olup, bu durumda faile verilecek cezanın indirilebileceği gibi ceza vermekten vazgeçilebileceği

¹⁰⁸ Nur Centel/Hamide Zafer/Özlem Çakmut, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, C.1, İstanbul 2007, Beta Yayınları, s.242.

¹⁰⁹ Tezcan/Erdem/Önok, s.605.

¹¹⁰ Sınar, s.450.; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.430.

¹¹¹ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.431.

belirtilmiştir. Bu düzenlemede yer alan iki sonuçtan birisine karar verecek olan hâkim, haksız fiilin derecesi ve ağırlığı ile tahkir edici eylemin derecesi ve ağırlığı arasında kıyaslama yapacak, duruma göre ceza vermekten vazgeçecek ya da cezada indirim yapabilecektir.

Bu düzenleme ile kanun koyucu, hakaret suçuna özgü özel bir haksız tahrik düzenlemesi yapmıştır. Belirtmek gerekir ki, bu özel düzenleme imkânı varken genel haksız tahrik hükmünün uygulanmaması gerekir.¹¹²Burada düzenlenen haksız tahrik ile TCK'nın 29. maddesinde düzenlenen genel tahrik, cezanın verilmesi bakımından birbirinden farklı olup 129. maddede hâkime ceza vermekten vazgeçme imkânı tanınmıştır. TCK'nın genel hükümler kısmındaki haksız tahrik ile 129/1. maddesinde yer alan tahrik arasındaki bir diğer fark, failin 129/1. maddesinden yararlanabilmesi için haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında hakaret etmesinin zorunlu olmasıdır.¹¹³ Yani, haksız fiil failde hiddet veya şiddetli elem meydana getirmemiş olsa dahi bu hüküm uygulanabilir.¹¹⁴

TCK'nın 129/1. maddesinin uygulanabilmesi için haksız fiilin, hakaret veya kasten yaralama eylemleri dışında bir fiil olması gerekir, çünkü bu durumda maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarının uygulanması gerekecektir.¹¹⁵

Bu hükmün uygulanmasının şartlarından bir diğeri, mağdurun hareketinin haksız olması, yani herhangi bir hakka dayanmamasıdır. Buna göre, hukuka uygunluk nedenine dayanan bir fiile karşı hakaret halinde bu fıkra uygulanamaz. Hukuka uygunluk nedenlerinde sınırın aşılması söz konusu ise, duruma göre bu fıkra hükmü uygulanabilir. Ayrıca, mağdurun fiilinin haksız olması yeterli olup ayrıca suç teşkil etmesi zorunlu değildir.¹¹⁶

Bu fıkranın uygulanması için aranan bir diğer koşul, hakaret eyleminin haksız eylemi işleyen kişiye karşı gerçekleştirilmesi gerektiğidir.¹¹⁷ Örneğin kendisine karşı haksız bir eylem gerçekleştiren kişiye

¹¹² Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.510.

¹¹³ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.441.

¹¹⁴ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.511.

¹¹⁵ Arısoy, s.185.

¹¹⁶ Tezcan/Erdem/Önok, s.613.

¹¹⁷ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.511.; Koca/Üzülmez, s.455.

kızan failin, bu kişinin oğluna hakaret etmesi halinde bu fıkra hükmü uygulanamaz. Bunun yanında haksız fiilin mutlaka hakaret eden kişiye yönelik olması gerekmez, başkasına karşı gerçekleştirilen haksız fiile tepki olarak işlenen hakaret suçunda da bu fıkra hükmü uygulama alanı bulabilir.¹¹⁸ Örneğin oğluna tokat atan kişiye sinirlenen babanın, bu kişiye hakaret etmesi halinde bu fıkra uygulanabilir. Haksız fiilde bulunan mağdurun çocuk, akıl hastası veya sağır-dilsiz olması, bu özel tahrik hükmünün uygulanmasına engel teşkil etmez.

b- Kasten Yaralama Suçuna Tepki Olarak İşlenmesi

TCK'nın 129/2. maddesi *"Bu suçun, kasten yaralama suçuna tepki olarak islenmesi halinde, kişiye ceza verilmez."* şeklindeki düzenleme ile hakaret suçuna özgü özel bir cezasızlık nedeni öngörmüştür. 765 sayılı TCK'daki *"şahsı hakkında şiddet kullanılmasından dolayı hakaret eden kimsenin hakareti cezayı gerektirmez"* şeklindeki düzenlemenin benzeri ve karşılığı olan bu düzenlemeye göre, belli şartlar altında kasten yaralama suçuna tepki olarak hakaret suçu işlenmesi halinde kişiye ceza verilemeyecektir.¹¹⁹

Bu hükmün uygulanabilmesi için, öncelikle kasten yaralama eylemi bulunmalı ve bu eylem fıkra da açıkça belirtilmemiş olsa da haksız olmalıdır. Kasten yaralama suçuna ilişkin bir hukuka uygunluk nedeni varsa, örneğin meşru savunma halinde olan bir kişi saldırıyı defetmek için hakaret etmişse bu fıkra hükmü uygulanamaz.¹²⁰ Düzenlemede, hakaretin kasten yaralama suçuna tepki olarak işlenmesi gerektiği açıkça belirtilmiş olduğundan, taksirle yaralama suçuna tepki olarak işlenen hakaret suçunda bu hükmün uygulanma imkânı olmadığını belirtmek gerekir. Bu durumda şartları varsa genel haksız tahrik hükmü uygulanabilir.¹²¹

Öğretide bir görüş bu düzenlemeyi özel bir meşru savunma hali olarak değerlendirmektedir.¹²² Bir başka görüş, buna karşı çıkmakta, (meşru savunmada kişinin kendisine veya başkasına yönelik gerçekleştir-

¹¹⁸ Tezcan/Erdem/Önok, s.614.; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.441.; Karşı görüş için bkz. Koca/Üzülmez, s.455.

¹¹⁹ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.441.

¹²⁰ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.442.

¹²¹ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.442.; Soyaslan, s.336.

¹²² Erman, s.221.

şen veya gerçekleşmesi ve tekrarı muhakkak bir saldırıyı defetmesinin söz konusu olduğu gerekçesiyle), burada tahkir edici fiilin doğası itibariyle kasten yaralama eylemini defetmeye elverişli ve gerekli olmadığı ifade etmektedir.¹²³ Buna göre, burada kasten yaralama eylemi sona erdikten sonra gerçekleşen bir eylem (hakaret) söz konusu olduğundan, hükmün meşru savunma ile açıklanması doğru değildir.¹²⁴

765 sayılı mülga TCK'da tepkinin, kasten yaralama yanında, kişinin yaşamına, vücut bütünlüğüne, cinsel dokunulmazlığına veya özgürlüğüne yönelik şiddet (tepki olarak işlenmesi halinde) olması mümkün kılınmışken, yeni TCK bunu kasten yaralama suçu ile sınırlandırmıştır.¹²⁵ Öte yandan, eski düzenleme karşıdan gelen şiddet eyleminin, mutlaka hakaret eden kişiye yönelmiş olması aranmış, yeni düzenleme böyle bir sınırlandırma yapmamış, üçüncü kişilere yönelen (yaralama) eyleme tepki olarak işlenen hakarete de cezasızlık nedeni uygulanma imkanı sağlamıştır.¹²⁶ Bu yönüyle bakıldığında yeni düzenlemenin, üçüncü kişilere yönelen yaralama fiiline tepki olarak işlenmesi durumunu da içine alarak bu hükmün uygulama kapsamını genişlettiği söylenmelidir.

Bu hükmün uygulanması için hakaretin (tepkini) kasten yaralama suçunu işleyen kişiye (mağdura) yöneltilmesi zorunlu olup, başkasına hakaret eden fail bu hükümden yararlanamaz.¹²⁷

c- Karşılıklı Hakaret

TCK'nın 129/3. maddesi "*hakaret suçunun karşılıklı olarak işlenmesi halinde verilecek ceza üçte birine kadar indirilebileceği gibi, ceza vermekten de vazgeçilebilir*" şeklinde bir hükümle karşılıklı hakaret¹²⁸ için özel bir cezasızlık veya duruma göre indirim nedeni öngörmüştür.

Bu hüküm genel haksız tahrik ile karıştırılmamalıdır, zira haksız tahrikte sadece ilk haksız harekete karşı suç işleyen failin cezasında indirim yapılmaktadır. Burada ise, ilk hareketi gerçekleştiren (haksız

¹²³ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.512.; Koca/Üzülmez, s.456.

¹²⁴ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.512.

¹²⁵ Arısoy, s.190.

¹²⁶ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.442.; Karşı görüşte Koca/Üzülmez, s.456.

¹²⁷ Arısoy, s.191.

¹²⁸ Karşılıklı hakaretin hukuki mahiyeti konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Faruk Erem, "Karşılıklı Tahkir", *Ankara Barosu Dergisi*, 1958, S.2, s. 60 vd.

tahrike neden olan) failin de hükümden yararlanma imkânı bulunmaktadır.¹²⁹ Bu düzenlemenin hukuki niteliği (her iki fail açısından) konusunda da değişik görüşler ileri sürülmüştür. Burada ilk hakaret eden failin, sonradan kendisine hakaret edilmesiyle kendi hakaretinin karşılığını aldığı ve artık cezalandırılmasına lüzum bulunmadığı ifade edilmiştir. İlk hakarete karşılık veren fail yönünden ise (uğradığı ilk haksız hareketin sebep olduğu) şiddetli hiddet ve elem sonucunda hakaret etmesi dolayısıyla haksız tahrikten faydalandığı, bir başka deyişle burada kusurluluğunu kaldıran veya azaltan bir sebep bulunduğu dile getirilmiştir.¹³⁰

Karşılıklı hakaret nedeniyle cezanın kaldırılması veya hafiflemesi için, eylemlerin hakaret niteliğinde olması (sövme veya somut bir fiil isnadı) yeterlidir.¹³¹ Bunun yanında ilk hakaretin haksız olması yani hukuka uygunluk nedeni olmaması gerekir.¹³² Örneğin haber verme hakkı bulunan kişiye karşı hakaret eden fail, bu hükümden yararlanamaz. Ayrıca ilk hakaret suçu kime karşı gerçekleşmiş ise karşılığın bu fail tarafından verilmesi, yani fiil ve fail yönünden her iki hakaret arasında nedenellik bağı bulunmalıdır.¹³³ Gıyapta hakaret durumunda da illiyet bağı kesilmediği (aradan uzun bir süre geçmemek şartıyla) sürece bu hüküm uygulanabilir. Son olarak, bu hüküm karşılıklı hakaret eden taraflardan sadece birinin şikâyeti halinde dahi uygulanabilir niteliktedir.¹³⁴

6- Hukuka Uygunluk Halleri

Bütün suçlarda olduğu gibi, hakaret eyleminin de cezalandırılması için hukuka aykırı olması, başka bir deyişle hukuka uygunluk nedenlerinden birinin olmaması gerekir. Hakaret suçu açısından hukuka uygunluk nedenlerini iddia ve savunma dokunulmazlığı, haber verme hakkı, terbiye hakkı, eleştiri hakkı, ispat hakkı, mağdurun rızası, kanun hükmü veya amirin emrinin yerine getirilmesi, meşru savunma ve zorunluluk hali olarak belirtmek mümkündür.¹³⁵

¹²⁹ Arısoy, s.188.

¹³⁰ Koca/Üzülmez, s.456.

¹³¹ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.512.

¹³² Arısoy, s.188.

¹³³ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.513.

¹³⁴ Soyaslan, s.338.

¹³⁵ Koca/Üzülmez, s.441.

A- İddia ve Savunma Dokunulmazlığı

İddia ve savunma dokunulmazlığı TCK'nın 128. maddesinde “*Yargı mercileri veya idari makamlar nezdinde yapılan yazılı veya sözlü başvuru, iddia ve savunmalar kapsamında, kişilerle ilgili olarak somut isnatlarda ya da olumsuz değerlendirmelerde bulunulması halinde, ceza verilmez. Ancak, bunun için isnat ve değerlendirmelerin, gerçek ve somut vakıalara dayanması ve uyumsuzlukla bağlantılı olması gerekir.*” şeklinde düzenlenmiştir.

Bu düzenleme, 765 sayılı mülga TCK'daki düzenlemeye benzetmekle birlikte arada bazı farklılıklar bulunmaktadır.¹³⁶ Eski düzenleme sadece savunma dokunulmazlığından bahsetmiş, yeni düzenleme iddia ve savunma dokunulmazlığı kavramını kullanmıştır. Bir başka fark, eski düzenlemede ‘takibat yapılamayacağı’ belirtilmişken 128. maddede ‘ceza verilemeyeceği’ şeklinde düzenleme yapılmıştır.¹³⁷ Diğer bir fark bu hukuka uygunluk nedeninden yararlanacak kişiler yönünden yeni düzenlemenin, ‘ taraflar, vekil, müdafii, müşavir ya da yasal mümessiller’ şeklindeki eski sınırlı sayma yöntemini kaldırmış olmasıdır.¹³⁸ Son olarak yeni düzenleme “yazılı veya sözlü” ifadesiyle bu hukuka uygunluk nedeninin kapsamını da genişletmiştir.

İddia ve savunma dokunulmazlığı karşılıklı bir yapıya¹³⁹ sahip olup bu dokunulmazlığının kapsamı ihbar, şikâyet ve savunma hakkının kullanılmasına yönelik anayasal temelden kaynaklandığı gibi, bu hakların kullanılmasında kamu düzeninin korunması noktasında büyük bir sosyal yarar da bulunmaktadır.¹⁴⁰ İddia ve savunmanın hukuka uygun sayılması için yetkili organlara yapılması, ihbar, şikâyet veya isnat edilen hususlar ile dokunulmazlığa tabi tutulacak eylem arasında illiyet bağı (nedensellik bağı) bulunması gereklidir.¹⁴¹ Failin eyleminin, iddia ve savunma dokunulmazlığı kapsamında kalıp kalmadığı her olayda dikkatle tespit edilmeli, bu kapsamda söz ve eylemlerin gerçek ve somut vakalara dayanıp dayanmadığına, soruşturma veya dava ile ilgili olup olmadığına, nihayet iddia ve savunma sınırını

¹³⁶ Bkz. Hafizoğulları/Özen, s.230.

¹³⁷ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.502.

¹³⁸ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.503.; Erman, s.142.

¹³⁹ Sınar, s.446.

¹⁴⁰ Erman, s.133.

¹⁴¹ Hafizoğulları/Özen, s.230.; Tezcan/Erdem/Önok, s.607.; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.435.

aşırıp aşmadığına bakılmalıdır.¹⁴² İddia ve savunmaya dayanan nedenler, hukuk ve ceza yargılaması yanında disiplin soruşturmalarında da geçerli kabul edilmelidir.¹⁴³

B- Hakkın Kullanılması (Haber Verme- Terbiye ve Disiplin-Eleştiri)

Bir başka hukuka uygunluk nedeni TCK'nın 26/1. maddesine göre hakkın kullanılmasıdır. Hakkın kullanılmasına dayanan hukuka uygunluk nedenleri haber verme hakkı, terbiye ve disiplin hakkı ile eleştiri hakkıdır.

Haber; kelime anlamı olarak “*bir olay, bir olgu üzerine edinilen bilgi, salık*”, “*iletişim veya yayın organlarıyla verilen bilgi*” anlamlarına gelir.¹⁴⁴ Haber verme hakkı Anayasa'nın 28/2. maddesinde “*devlet, basın ve haber alma hürriyetini sağlayacak tedbirleri alır*” şeklindeki düzenleme ile güvence altına alınmıştır.¹⁴⁵ Bu kapsamda, her vatandaşın toplumda gerçekleşen olay veya devletin icraatları ile ilgili haberleri alma ve bu haberleri yayma hakkı anayasal bir hak olup demokratik hukuk devletin ayrılmaz bir parçasıdır.¹⁴⁶ Haber verme hakkından bahsedebilmek için öncelikle kamuya aktarılan olayın *haber* niteliğinde olması gerekir. Bir olayın haber niteliği konusunda bazı ölçütlere göre hareket edilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bunlar genel olarak; a- haber yapılan olayın gerçek olması, b- haberin güncel olması, c- haberin verilmesinde kamusal ilgi ve yararın bulunması olarak sayılmaktadır.¹⁴⁷ Bu bağlamda haberin veriliş şeklinin de kişilik haklarını ihlal edecek nitelikte olmaması gerekir. Haberde kullanılan ifadeler sövme şeklindeyse ise hukuka uygunluk şartı gerçekleşmez.¹⁴⁸

Medeni hukuk hükümlerinden kaynaklanan terbiye ve disiplin hakkı, veli veya vasiye bir çocuğu terbiye etmek ve topluma yarar-

¹⁴² Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.435.; Erman, s.136.

¹⁴³ Sınar, s.447.; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.435.

¹⁴⁴ Bkz. <https://sozluk.gov.tr/> (e.t.15.05.2021)

¹⁴⁵ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.433.

¹⁴⁶ Erhan Günay, Yayın Yoluyla Kişilik Haklarına Saldırı ve Basında Sorumluluk, Seçkin Yayınları, Ankara 1999, s.265.; Ömer Faruk Tüfek, Basın Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali ve Bu İhlale Karşı Özel Hukuk Ceza Hukuku ve İHAS Koruması, Adalet Yayınları, 2007, s. 49.; Soyaslan, s.329.; Tezcan/Erdem/Önok, s.607.

¹⁴⁷ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.498.; Sınar, s.445.

¹⁴⁸ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.434.; Erman, s.166.

lı bir birey olarak yetişmesini sağlamak amacıyla verilmiş bir haktır. Bu hakkı kullanacak kişiler; velayetten kaynaklı anne veya baba, vesayetten kaynaklı vasi, nihayet örf ve adetten kaynaklı olarak abi, abla, amca, dayı ve öğretmen ile benzeri kişiler olabilir. Bu kapsamda terbiye ve disiplin hakkından kaynaklanan ayıplama, eleştirme, azarlama, uyarma, isnatta bulunma gibi tahkir edici davranışlar hakaret suçunu oluşturmaz. Diğer bütün haklar gibi “terbiye ve disiplin hakkı” da sınırsız değildir; başta orantılılık olmak üzere bu hakkın sınırları aşılmamalıdır. Yani terbiye ve disiplin hakkını kullanan kişiler, çocuğun kişisel gelişiminde etkili olan durumları gözeterek sınırı aşmamakla sorumludur.¹⁴⁹ Zira, velayet veya vesayet hakkının bir uzantısı olan terbiye ve disiplin hakkı, sosyal, eğitsel veya mesleki koşullar dolaşısıyla kişisel gelişiminin sağlanmasını hedefleyen, bu hedef için de varlığı zorunlu olan uygulamalarla ilgilidir.¹⁵⁰

Bir başka hukuka uygunluk nedeni, Anayasanın 25 ve 26. maddesinden kaynaklanan eleştiri hakkıdır. Bu hak, herkesin düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklayabilmesini ve yayabilmesini ifade eder. Ancak belirtmek gerekir ki, Anayasa’ya göre bu hak, başkalarının kişilik haklarının korunması amacıyla sınırlanabilir. Bu bağlamda eleştiri hakkı, düşünce ve kanaatlerin hiçbir sınırlamaya tabi olmaksızın açıklanması olarak değerlendirilmemelidir.¹⁵¹ Bu bağlamda, siyasi, bilimsel, edebi eleştiri ile hakaretin çerçevesini titizlikle ayırmak gerekir. Eleştiri, doğası itibarıyla bir övgü olmadığına göre bunun sert ve etkili olması mümkün ise de eleştiriye konu olayın gerçek olması gerekir. Haber verme hakkında olduğu gibi eleştiri hakkı, yalnızca somut bir olgu isnadı şeklinde işlenen hakaret suçlarında geçerli bir hukuka uygunluk sebebidir. Bu nedenle, sövme şeklinde gerçekleşen hakaret suçu için eleştiri hakkının geçerli olmadığını belirtmek gerekir.¹⁵²

¹⁴⁹ Örneğin; çocuğa yemek vermeyerek cezalandırmak, çocuğu bir odaya kilitlemek gibi eylemler sınırı aşan eylemler olup, terbiye hakkı kapsamında değildir. Bkz. Erman, s.131.

¹⁵⁰ Duygu Sezen, Türk Ceza Kanunu’nda Hakaret Suçu, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2016, s.90.

¹⁵¹ Koca/Üzülmez, s.447.

¹⁵² Erman, s.171.

C- İspat Hakkı

İspat hakkı, kaynağını Anayasa'nın 39. maddesi ile hakaret suçları için özel bir hüküm olan TCK'nın 127. maddesinden almaktadır.¹⁵³ TCK'nın 127. maddesi Anayasa'daki düzenlemeye göre daha ayrıntılı ve Anayasa'da belirtilenin aksine mağdur veya müştekinin kamu görevlisi olup olmadığına bakmaksızın faile iddiasını ispat hakkı tanımaktadır.¹⁵⁴ Öğretide bu düzenlemenin, gereksiz ve yetersiz olduğu, ayrıca Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.¹⁵⁵

TCK'nın 127. maddesine göre, isnada konu fiilin suç olması ve mağdurun bu suçtan mahkûm olması durumunda faile ceza verilmeyecektir. Bu durumda, isnat edilen fiil nedeniyle kesinleşmiş bir mahkûmiyet kararının hakaret fiilinden önce kesinleşmiş olmamalıdır.¹⁵⁶ İkinci durum, isnat edilen fiil konusunda mahkûmiyet kararının bulunmaması halidir. Bu durumda, mağdur hakkında açılan bir soruşturma varsa sonucunun beklenmesi gerekecektir.¹⁵⁷ Eğer bu soruşturma sonucunda mağdur hakkında takipsizlik, dava açılması halinde beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, davanın reddi veya düşme kararlarından biri verilmişse isnat ispat edilememiş sayılmalıdır.¹⁵⁸

TCK'nın 127. maddesine göre, mağdur hakkında açılan bir dava veya soruşturma yoksa, isnat olunan fiilin doğru olup olmadığının anlaşılması konusunda kamu yararı bulunması halinde faile isnadın ispatı hakkı verilecektir.¹⁵⁹ Bu kapsamda, mağdur hakkındaki isnadın ispatında kamu yararının bulunup bulunmadığını tespit edecek mahkeme, mağdurun sıfatını, özel ve kamu hayatındaki rolünü dikkate alarak değerlendirme yapacaktır.¹⁶⁰ Eğer mağdur, ispata razı olduğu-

¹⁵³ Hafızoğulları/Özen, s.226.; TBMM Adalet Komisyonu'ndaki görüşmeler sırasında hükmün amacın ispat hakkına ilişkin Anayasa'nın 39. maddesine paralellik sağlamak olduğu açıklanmıştır. Bkz. Arısoy, s.192.

¹⁵⁴ Koca/Üzülmez, s.448.

¹⁵⁵ Hafızoğulları/Özen, s.228.

¹⁵⁶ Arısoy, s.193.

¹⁵⁷ Abdurrahman Cebe, Türk Ceza Hukukunda Hakaret Suçu, Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2011, s.60.; Bu durumda suç oluşturan isnadın soruşturma ve dava süresinde zamanaşımının duracağı ifade edilmiştir. Bkz. Arısoy, s.195.

¹⁵⁸ Arısoy, s.194.

¹⁵⁹ Hafızoğulları/Özen, s.227.

¹⁶⁰ Arısoy, s.196.

nu beyan ve kabul ederse kamu yararının bulunup bulunmadığı araştırılmadan ispat hakkı tanınmalıdır. Bu kapsamda gösterilen rızanın açık ve herhangi bir şarta bağlanmaması gerektiği gibi, mağdur rıza gösterdikten sonra bundan vazgeçemez.¹⁶¹

D- Mağdurun Rızası ve Kanun Hükmünü- Amirin Emrini Yerine Getirme

Hakaret suçu açısından mağdurun rızası bu suçu şikâyeteye tabi halleri için geçerli bir hukuka uygunluk sebebidir. Bu durumda mağdurun hak üzerinde tasarruf hakkı olması zorunlu olup, şikâyeteye bağlı olmayan hakaret suçunda kamunun menfaati de korunduğundan (örneğin kamu görevlisine görevinden dolayı hakaret) rıza, eylemi hukuka uygun hale getirmez.¹⁶² Mağdurun rızası açık veya kapalı olabilir, örtülü rıza bazen örf ve adetten kaynaklanabilir.¹⁶³

TCK'nın 24/1. maddesine göre, kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez. Bu kapsamda, kanun veya amir tarafından verilen görevi yerine getiren, herhangi bir biçimde kişiler hakkında hakaret içeren isnatlarda bulunmuş ise, şartları varsa bu hukuka uygunluk sebebinden yararlanabilir. Bu durumda, kamu görevlisi (fail) kanunun kendisine yüklediği yükümlülüklerle uymak zorunda olduğundan, suç işlemiş sayılmamalıdır.¹⁶⁴ Örneğin suç işleyen bir fail hakkında iddianame düzenleyen savcı veya fezleke düzenleyen kolluk kanun tarafından verilen bir görevi yerine getirdiği için, olumsuz isnatlarda bulunsa dahi hukuka uygunluk nedeniyle ceza sorumluluğu olmamalıdır.

Kanun hükmünün icrasında olduğu gibi, amirin emrinin yerine getirilmesinde de kamu yararı ve görevliye yüklenmiş bir sorumluluk bulunduğundan hukuka uygunluk nedeni var sayılmalıdır. Ancak, bu durumda amirin, böyle bir emir vermeye yetkili olması, memurun da emri yerine getirmekle yükümlü olması, son olarak verilen emrin kanuna aykırı olmaması gerekir.¹⁶⁵ TCK'nın 24/3. maddesindeki “*Konu-*

¹⁶¹ Arısoy, s.196.

¹⁶² Erman, s.171.

¹⁶³ Erman, s.173.

¹⁶⁴ Erman, s.174.

¹⁶⁵ Erman, s.176.

su suç teşkil eden emir hiçbir surette yerine getirilemez. Aksi takdirde yerine getiren ile emri veren sorumlu olur” şeklindeki açık hüküm gereği verilen emrin yerine getirilmesi için, bu emrin suç teşkil etmemesi zorunludur. Bu hüküm Anayasa’nın “kanunsuz emir” başlıklı 137/2. maddesinin bir uzantısı niteliğindedir.

E- Meşru Savunma ve Zorunluluk Hali

Meşru müdafaayı düzenleyen TCK’nın 25/1. maddesi; “*Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.*” şeklindedir. Meşru savunma, hukuka uygunluk sebeplerinden biri olup bu kavramın temelinde insanın benliğinde var olan kendisini koruma içgüdüğü yatmaktadır. Zira, devletin, her durumda ve her zaman bireye karşı gerçekleşen saldırıları o anda bertaraf etme imkânı olmadığından, saldırı veya saldırı tehdidi altında olan bireylerin kendi imkanlarıyla ve sınırı aşmamak kaydıyla kendisini koruyabilmeleri gerekir. Burada, bir hakka yönelik haksız nitelikte bir saldırı olması ve bu saldırıya karşı zorunlu ve saldırıyla orantılı bir fiilin olması gerekmektedir.

Hakaret suçu açısından, saldırıya uğrayan bir kişinin, saldırıyı bertaraf edebilmesi için saldırıyı tahkir etmesi meşru müdafaayı gündeme getirebilir.¹⁶⁶ Kasten yaralama suçuna tepki olarak gerçekleştirilen hakaret suçuna ilişkin özel düzenleme bulunduğu yukarıda incelenen hüküm uygulanmalı, bunun dışındaki saldırı ve tehlike halinde şartları varsa meşru müdafaaya uygulanmalıdır.¹⁶⁷

Zorunluluk hali, TCK’nın 25/2. maddesinde; “*Gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile ve tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşulu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.*” şeklinde düzenlenmiş olup, bu kavramın hukuki niteliği konusunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüş zo-

¹⁶⁶ Erman, s.221.

¹⁶⁷ Coşkun, s.127.

runluluk halini hukuka uygunluk nedeni sayarken¹⁶⁸ bir diğer görüş kusurluluğu etkileyen veya ortadan kaldıran sebep olarak görmektedir.¹⁶⁹ Hakaret suçu açısından, zorunluluk halinin genellikle doğa olayları veya insan dışı unsurlardan kaynaklandığı ve failin hakaret fiili ile kendisini bu tehlikeden kurtarmasının imkan dahilinde olmadığı ifade edilmiş, buna karşılık yangın ya da deprem durumunda bulunduğu yerden kurtulmak amacıyla önüne çıkan ve kaçmasına engel olan kişiye yönelik hakaretin bu kapsamda değerlendirilebileceği ileri sürülmüştür.¹⁷⁰

F- Suçun Ortaya Çıkış Biçimleri: Teşebbüs, İştirak ve İçtima

Her suç, bir süreç içinde işlenmekte olup, suç yolu adı verilen bu süreç düşünce, icra, tamamlanma ve son bulma aşamalarından oluşmaktadır. Bu bağlamda teşebbüs¹⁷¹, kasıtlı bir suçun icrasına elverişli vasıta ile başlanması ancak icra hareketlerinin veya sonucun failin elinde olmayan bir nedenden dolayı gerçekleşmemesidir.¹⁷²

Bilindiği üzere, bir kısım suçlar belirli bir hareket ya da ihmalin gerçekleşmesiyle tamamlanabilmekteyken, bazı suçların tamamlanmış sayılabilmesi için hareket ya da ihmalin belirli bir dış etkiyi oluşturmaları gerekmektedir. Bunlardan ilkinde “sırf davranış suçları” ya da “şekli suçlar”, ikinci kısım suçlara ise “sonuç suçları” ya da “maddi suçlar” adı verilmektedir.¹⁷³ Bu kapsamda, hakaret suçunun oluşması için herhangi bir sonuç aranmadığından hareketin (söz ve davranışın) tahkir edici nitelikte olması yeterlidir. Bu nedenle, bu suçların soyut tehlike suçu olduğu¹⁷⁴ ve kural olarak teşebbüsün söz konusu olma-

¹⁶⁸ Toroslu, Genel Kısım, s.163 vd.

¹⁶⁹ İzzet Özgenc, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2018, 14. baskı, s.425 vd.; Cumhuriyet Şahin, Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi, Ankara 2005, s.708.; Hakan Hakeri, Ceza Hukuku Genel Hükümler-Temel Bilgiler, 16. baskı, Ankara 2018, Astana Yayınları, s.312.

¹⁷⁰ Erman, s.177.

¹⁷¹ 5237 sayılı TCK, 765 mülga sayılı TCK'nın 61 ve 62. maddelerinde düzenlenen tam ve eksik teşebbüs ayrımı kaldırmıştır.

¹⁷² Toroslu, Genel Kısım, s.262 Vd.; Adem Sözüer, Suça Teşebbüs, İstanbul 1994, s.1 vd.; Doğan Soyaslan, Teşebbüs Suçu, Ankara 1994, s.1 vd.; Devrim Aydın, “Suça Teşebbüs”, *AÜHFD*, 2006, S.1, C.55, s. 85 vd.; Pervin Aksoy İpekçioğlu, Suça Teşebbüs, Ankara 2009, s. 1 vd.

¹⁷³ Bkz. Toroslu, Genel Kısım, s.130.

¹⁷⁴ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.513.; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.436.; Coşkun, s.164.

yacağı ileri sürülmüştür.¹⁷⁵ Kanaatimizce, hakaretin huzurda gerçekleştiği hallerde, sözün mağdur tarafından duyulması ve algılanması gerektiğinden teşebbüsün mümkün olmadığı söylenebilir.¹⁷⁶ Gıyapta hakaret açısından da fiilin en az üç kişiyle ihtilat edilerek işlenmesi gerektiğinden kural olarak teşebbüsten söz etmek mümkün değildir, çünkü hakaret bu sayıya ulaştığında suç tamamlanmış olacaktır. Buna karşılık gıyapta hakaret suçuna teşebbüsün gerçekleşebileceği iddia edilmiş, örnek olarak hakaret içeren mektup, faks veya mailin mağdura ulaşmaması gösterilmiştir.¹⁷⁷ Bu durumda, failin kastına bakılmalı, hakaretimiz söz veya ifadeleri üçüncü kişiye aktarmaya hazırlanan ve bu kasıtlı eylemine başlayan fail, icra hareketleri tamamlayamadığında teşebbüsten sorumlu tutulabilir.¹⁷⁸

Suç oluşturan fiil, bir kişi tarafından gerçekleştirilebileceği gibi, birden fazla failin katılımıyla da gerçekleştirilebilir. Normalde tek kişinin işleyebileceği suç, birden fazla failin katılımıyla gerçekleştiğinde suça iştirak söz konusu olmaktadır.¹⁷⁹ Bu bağlamda, hakaret suçu açısından bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek şekilde somut fiil isnadı veya sövme eyleminin birden fazla kişi tarafından birlikte gerçekleştirilmesi durumunda iştirak (müşterek faillik, azmettirme, yardım etme) söz konusu olabilecektir. Örneğin A ve B birlikte kaleme aldıkları bir mektubu C'ye gönderdiklerinde ya da hakaret içeren bir pankartı birlikte hazırlayıp taşıdıklarında müşterek fail olarak sorumlu olacaktır.¹⁸⁰

Hakaret suçlarının işlenmesiyle ilgili olarak içtima konusuna da değinmekte yarar bulunmaktadır. Normal olarak kanunun ihlali sayısınınca suç vardır, her suç için ayrı ceza verilir ve bu cezalar gerçek içtima kurallarına göre belirlenir. Ancak kanun koyucu, bazen birden çok ihlali tek suç saymakta ve faile tek bir ceza verilmesini öngörmektedir. Bu türlü hukukî birleşmeler; bileşik (mürekkep) suç, zincirleme (müteselsil) suç ve fikri içtimayı oluşturmaktadır.¹⁸¹

¹⁷⁵ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.436.; Coşkun, s.161.

¹⁷⁶ Coşkun, s.64.; Erman, s.126.; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.437.

¹⁷⁷ Erman, s.125.; Arısoy, s.191.

¹⁷⁸ Türay/Erdoğan, s.1354.

¹⁷⁹ Bkz. Toroslu, Genel Kısım, s.295.; İzzet Özgenç, Suça İştirakin Hukukî Esası, İstanbul 1996.; Faruk Erem, "Suça İştirak", *AÜHFD* 1946, S.I, C.3, s. 62 vd.; Devrim Aydın, Türk Ceza Hukukunda Suça İştirak, Ankara 2009, s.1 vd.

¹⁸⁰ Aydın, Hakaret Suçu, s.904.

¹⁸¹ Toroslu, Genel Kısım, 310 vd.; Timur Demirbaş, Ceza Hukuku Genel Hükümler, 6. bası, Ankara 2009, s.622 vd.; Kayıhan İçel, Suçların İçtimaı, İstanbul, 1972.

Hakaret suçu açısından, failin bir davranışıyla mağdurun hem onur, şeref ve saygınlığını rencide etmesi hem de başkaca bir hukuki varlığını ihlal etmesi söz konusu olabilir. Örneğin, cinsel taciz, şantaj, özel hayatın gizliliğini ihlal gibi suçlarda gerçekleştirilen eylem aynı zamanda mağdurun onur, şeref ve saygınlığını da rencide etmektedir. Bu durumlarda fail, fikri içtima kuralı gereğince en ağır cezayı gerektiren suçtan sorumlu olacaktır.¹⁸²

Hakaret suçu açısından bileşik suç hükümleri özellikle TCK'nın 267.maddesindeki "iftira suçu", 94.maddesindeki "işkence" suçu ve 96. maddesindeki "eziyet" suçuyla ilgili olarak karşımıza çıkmaktadır. İftira suçunda işlemediğini bildiği halde, hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat edilmesi söz konusu olmaktadır. Burada isnat edilen fiil aynı zamanda hakaret suçunda düzenlenen somut fiil ya da olgu isnadına karşılık gelmektedir. Yani iftira suçu, içerik itibarıyla hakaret suçunu da içine almaktadır. Bu durumda fail, TCK'nın 42.maddesindeki içtima hükümleri yerine bileşik suç hükümlerine göre sorumlu olacak sadece iftira suçundan cezalandırılacaktır.¹⁸³

Hakaret suçunda zincirleme suç hükümleri de gündeme gelebilir. Fail, aynı mağdura farklı zamanlarda hakaret eylemini gerçekleştirdiğinde bu hükümlere göre cezası artırılabilecektir.¹⁸⁴ Failin, ilk eylemi somut fiil isnadı, ikinci eylemi sövme niteliğinde olsa dahi sonuç değişmeyecek, kendi içinde seçimlik olan bu hareketler nedeniyle zincirleme suç hükümleri uygulanabilecektir. Benzer şekilde, ilk hakaret eyleminin huzurda ikinci eylemin gıyapta gerçekleşmesi durumunda da aynı uygulama yapılmalıdır. Ancak, bu ihtimallerde hareketlerin hukuki bir kesinti oluşturmayacak bir zaman aralığı içinde icra edilmesi gerekmektedir.¹⁸⁵

Fail tek bir hareket ile birden fazla mağduru tahkir ettiğinde sorumluluğun ne şekilde belirleneceğine ilişkin farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre, tahkir edilen kişiler bir topluluk oluşturu-

¹⁸² Coşkun, s.164.

¹⁸³ Coşkun, s.165.

¹⁸⁴ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.437.

¹⁸⁵ Coşkun, s.166.; Tezcan/Erdem/Önok, s.632.

ruyorsa, suç topluluğa karşı işlenmiş sayılır ve tek suç oluşur. Eğer topluluğu oluşturan üyelerin her biri ayrı ayrı hedef alınmış ise mağdur sayısınınca suç oluşur ancak şartları varsa zincirleme suç hükümleri uygulanır.¹⁸⁶ Diğer bir görüşe göre, hakarete uğrayan kişiler bir topluluk oluştursa dahi hakaret, topluluğu oluşturan üyelerin her birine karşı ayrı ayrı işlenmiş sayılır, ancak zincirleme suç hükümleri uygulanır.¹⁸⁷ TCK'nın 125/5. maddesinde hakarete uğrayan topluluğun kurul halinde çalışan kamu görevlileri olmaları halinde suçun kurulu oluşturan üyelere karşı işlenmiş sayılacağı ve zincirleme suç hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiş, mağdurun kurul olması durumundaki tartışmaları ortadan kaldırmıştır.¹⁸⁸

G- Yaptırım, Görev ve Yetki

TCK'nın 125. maddesinin 1. fıkrasına göre, hakaret suçunu işleyen faile, 3 aydan 2 yıla kadar hapis veya adli para cezası verilebilecektir. Burada öngörülen cezalar seçimlik olup, türü hâkim tarafından takdir edilecektir. Adli para cezasının hesaplanması ve kısa süreli hapis cezasının para cezasına çevrilmesinde, TCK'nın 50 ve 52. maddeleri göz önünde bulundurulacaktır. TCK'nın 125. maddesinin 3. fıkrasında düzenlenen nitelikli hakaret suçlarını işleyen faile verilecek hapis cezası 1 yıldan 2 yıla kadar hapis olarak düzenlenmiştir. Öğretide, 3. fıkradaki artırım durumunda mahkemenin adli para cezasını seçebileceği ve bu cezanın 1 yıl karşılığı adli para cezası olacağı ileri sürülmüş, Yargıtay yerleşen kararlarında, buradaki cezanın seçimlik olmadığına (hapis olacağına) karar vermiştir.¹⁸⁹ Hakaretin alenen işlenmesi halinde TCK'nın 125. maddesinin 4. fıkrasına göre, ceza altında biri oranında artırılacak, kurul hâlinde çalışan kamu görevlilerine hakaret edildiğinde 5. fıkraya göre zincirleme suç hükümleri uyarınca artırım yapılacaktır.¹⁹⁰ Öte yandan, hakaret suçu nedeniyle faile hapis cezası veril-

¹⁸⁶ Erman, s.126.; Tezcan/Erdem/Önok, s.632.

¹⁸⁷ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.437.

¹⁸⁸ Tezcan/Erdem/Önok, s.632.

¹⁸⁹ Arısoy, s.196.

¹⁹⁰ 01.06.2005 ile 08.07.2005 tarihleri arasında yürürlükte olan madde metni "ceza, hakaretin alenen işlenmesi halinde, altında biri; basın ve yayın yoluyla işlenmesi halinde, üçte biri oranında arttırılır" şeklinde iken, 5377 sayılı Kanun ile buradaki ikinci cümle metinden çıkarılmıştır. Değişiklik gerekçesinde "suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi hali de aleniyetin gerçekleşiş şekillerinden birini oluşturmaktadır. Hakaret suçuyla ilgili olarak aleniyet, bir nitelikli unsur olarak belirlen-

diği takdirde fail hakkında TCK'nın 53. maddesinde düzenlenen belli haklardan yoksun kılma cezasına da hükmolunacaktır.

Hakaret suçunun kanundaki cezasının üst sınırı iki yıl olduğundan 5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri Kuruluş ve Görev Yetkileri Hakkında Kanun'un 8 ve 11. maddesine göre, bu suçlarda görevli mahkeme asliye ceza mahkemesidir. Basın yoluyla işlenen hakaret suçları açısından, Basın Kanunu'nun 27/2. maddesine göre bir yerde asliye ceza mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması halinde davalar 2 numaralı asliye ceza mahkemesinde görülecektir.

Hakaret suçlarında, genel yetki kuralı uyarınca davaya bakmak yetkisi suçun işlendiği yer mahkemesine aittir. Huzurda işlenen hakaret suçunda failin ve mağdurun bulunduğu yer, gıyapta hakaret suçunda, ihtilatin gerçekleştiği yer mahkemesi yetkili olacaktır.¹⁹¹ Huzura eşit sayılan hallerde örneğin yazılı, sesli, görüntülü ileti ile hakaret suçunun işlenmesi durumunda ise mağdurun bulunduğu ve hakaret içeriğini öğrendiği yerde suç işlenmiş sayılacağından o yer mahkemesi yetkili olacaktır. (TCK m.125/2) CMK'nın 12/3.maddesinde *"Suçun ülkede yayınlanan basılı bir eserle işlenmesi halinde yetkili mahkemenin eserin yayım merkezi olan yer mahkemesi olacağı, ancak aynı eserin birden çok yerde basılması durumunda suçun eserin yayım merkezi dışındaki baskısında meydana gelmişse bu suç için eserin basıldığı yer mahkemesinin de yetkili olacağı"* belirtilmiştir. Bu hüküm göz önüne alındığında, hakaret suçu basılı bir eserle veya görsel veya işitsel yayınlarla işlenirse, kural olarak yetkili yargı merci, eserin yayım merkezi olan yerdeki yargı mercidir. Ancak, aynı eserin birden çok yerde basılması durumunda, suç eserin yayım merkezi dışındaki baskısında meydana gelmişse, bu suç için eserin basıldığı yer mahkemesi yetkilidir. CMK'nın 12/4. maddesinde soruşturulması ve kovuşturulması şikâyetle bağlı olan hakaret suçunda eserin, mağdurun yerleşim yerinde veya oturduğu yerde dağıtılması durumunda, o yer mahkemesinin de yetkili olacağı, şayet mağdur, suçun işlendiği yer dışında tutuklu veya hükümlü bulunuyorsa, o yer mahkemesinin de yetkili olacağı belirtilmiştir. Görsel veya işitsel yayınlarda da CMK'nın 12/3. maddesi hükmünün uygulanacağı hükme

diği için söz konusu suçun basın ve yayım yoluyla işlenmesi, bu suç açısından ayrı bir nitelikli unsur olarak görülmemiştir" denilmiştir.

¹⁹¹ Murat Kayaççek, Şerefe Karşı Suçlar, Ankara 2008,1.baskı, Adalet Yayınevi, s.434.

bağlanmışır (CMK m.12/5) Buna göre görsel ve işitsel yayın, mağdurun yerleşim yerinde ve oturduğu yerde işitilmiş veya görülmüşse o yer mahkemesi de yetkili olacaktır.

V- Aleniyet Kavramı ve Tanımı

Aleni sözcüğü “açık, ortada, meydanda, herkesin içinde yapılan”, aleniyet ise “açıklık” anlamına gelmektedir.¹⁹² Arapça kökenli olan aleniyet sözcüğü “açık ve aşikâr olmak” anlamına gelen “alen” kökünden türemiş olup, aleniyet “meydanda ve açık oluş, ortada ve aşikâr olma” durumunu ihtiva etmektedir. Halk dilinde de aleniyet, “gizli olmayan, herkese ayan olmuş, herkesin gözü önünde gerçekleşen ve kimseden gizlenmeden yapılan işler” için kullanılmaktadır.¹⁹³

Aleniyet sözcüğü İngilizcede kamuya açık veya halka açık anlamında “public” ve “publicity”, Fransızcada ilan edilme, halka açıklanma anlamında “publicite”, “publiquement”, Almandada ise açıkça, kamuya açık anlamlarına gelen “öffentlichkeit”, “öffentlich” sözcükleri ile ifade edilmektedir.¹⁹⁴

Hukuk dilinde ise aleniyet, açıklık anlamına gelmekte¹⁹⁵, teknik anlamı itibariyle herkesin vakıf olabileceği şekilde yani topluma ve kamuya açıklık şeklinde anlaşılmaktadır.¹⁹⁶ Ceza hukuku anlamında aleniyet kavramının ne anlama geldiği konusunda değişik görüşler ileri sürülmüştür. Bu kavram, genellikle eylemin gerçekleştirildiği yer veya hareketin algılanabilme imkanına göre değerlendirilmiş, bir görüş, aleniyeti eylemin gerçekleştiği yere göre açıklamaya çalışmıştır.¹⁹⁷ Bu kapsamda fiilin gerçekleştirildiği yer özel ve genel olmak üzere ikiye ayrılmış, özel yerler için fiilin üçüncü şahıslar tarafından

¹⁹² Bkz. <https://sozluk.gov.tr/> (e.t.15.05.2021)

¹⁹³ Bkz. Fehmi Şener Gülseren, “Ceza Hukukunda Aleniyet Kavramı”, *Lefkoşa Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Haziran 2014, C.5, S.1, s.33 vd.

¹⁹⁴ Gülseren, s.33.

¹⁹⁵ Bkz. <https://sozluk.adalet.gov.tr/alenyet> (e.t.15.05.2021)

¹⁹⁶ Gülseren, s.33.

¹⁹⁷ Bkz. Sulhi Dönmezer, Genel Adap ve Aile Düzenine Karşı Cürümler, 4. Baskı, İstanbul 1975, s.145 vd. Yazar, genel yerleri kendi içinde üçe ayırarak, nitelikleri gereği genel olan yerler (herkesin hiçbir kayıt ve şart olmadan serbestçe ve istediği zaman girebileceği, yol, meydan gibi yerler), tahsisleri itibariyle genel olan yerler (herkesin çağrılabilceği veya bazı şartları yerine getirmek suretiyle dahil olabileceği, okul, tiyatro gibi yerler) ve tesadüfen genel olan yerler (otomobil, dükkân) olarak incelemektedir.

algılanabilmesi esas alınmış, genel yerlerde (umuma açık) gerçekleşen eylemler kişiler tarafından algılanmamış olsa dahi alenen işlenmiş sayılmıştır. Bir başka görüş, alenilik kavramının yer veya kişi bakımından ayrı ayrı ele alınmasını önermiş, herkese açık bir alanda, örneğin meydanda veya yolda gerçekleştirilen fiillerin aleni işlendiğini kabul etmiştir.¹⁹⁸ Kişi bakımından aleniyette ise, topluluk şeklinde bir arada bulunma esas alınmış, örneğin toplantı, miting ve gösteri yürüyüşlerinde gerçekleştirilen fiiller, kişilerin toplanmış olması nedeniyle aleni olarak kabul edilmiştir. Bir diğer görüş, aleniyetin tespitinde temel ölçüt olarak fiilin belirli olmayan, birden fazla kişi tarafından algılanmasını esas almıştır.¹⁹⁹ Buna göre, aleniyetin mevcudiyeti için, kalabalık sayılabilecek sayıda kişinin fiili öğrenmesi ve algılaması yeterli kabul edilmiştir. Kanaatimizce isabetli olan bir başka görüş, aleniyetin tespiti için, fiilin başka kişilerce algılanabilme imkanının esas alınmasını, yani fiilin gerçekleştirildiği yerin ve olayın özelliklerinin dikkate alınarak bu imkanın olup olmadığının tespit edilmesi gerektiğini dile getirmiştir.²⁰⁰ Bu görüş, gelişen teknoloji sayesinde failin, evinde çektiği bir videoyu veya yazdığı bir metni, saniyeler içerisinde bütün internet kullanıcıları ile paylaşabildiğini, bu nedenle günümüzde aleniliğin değerlendirilmesinde failin bulunduğu yerin öneminin azaldığını, aleniyetin tespitinde önemli olan hususun, kimliği belirsiz kişilerce algılanabilme imkanının bulunup bulunmadığının tespitine önem vermektedir.

Aleniyetin kavram olarak içeriğinin tespiti konusunda olduğu gibi, tanımı noktasında da değişik görüşler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre aleniyet, fiilin, belirli olmayan birçok kişi tarafından algılanabilir bir mahiyette işlenmesi²⁰¹ veya belirsiz sayıdaki kişinin fiile vakıf olmasıdır.²⁰² Aleniyet, kalabalık sayılacak sayıda kişinin fiili öğrenmelerinin imkân dahilinde olması şeklinde tanımlanmış²⁰³, bir diğer görüş aleniyeti belirsiz sayıda kişinin suça konu içeriği öğrenmelerine olanak sağlayan herhangi bir araç kullanmak suretiyle suçun işlenme-

¹⁹⁸ Erol Cihan, "Sosyal Sınıfları Düşmanlığa Tahrik Suçu (TCK m. 312)", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 1974, C.40, S.1-4, s.107 vd.

¹⁹⁹ Tezcan/Erdem/Önok, s.605.

²⁰⁰ Bkz. Türay/Erdoğan, s.1349.

²⁰¹ Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.431.

²⁰² Koca/Üzülmez, s.453.

²⁰³ Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.496.

si biçiminde tanımlamıştır.²⁰⁴ Bir başka tanım, hakaret fiilinin umumi veya umuma açık yerlerde, herkes tarafından duyulabilecek şekilde meydana gelmesi, ayrıca kendisine hakaret edilen kimse ile birlikte en az üç kişinin bu fiili öğrenmesi şeklindedir.²⁰⁵ Buna karşılık, aleniyette önemli olan hususun hakaret fiilini çok sayıda kişilerin duyması veya algılaması olmayıp bunun imkan dahilinde olmasının yeterli olduğu, dolayısıyla aleniyetin tespit ve tanımında failin eyleminin başka kişilerce duyulmasının veya öğrenilmesinin bir önemi olmadığını kabul etmiştir.²⁰⁶

TCK'nın 125. maddesinde ve tanımlar başlıklı 6. maddesinde aleniyetin tanımı yapılmamıştır. 765 sayılı mülga TCK'da da aleniyet konusunda bir tanım yapılmamış, ancak 153. maddede ceza kanunu tatbikatında fiilin hangi hallerde aleni işlenmiş sayılacağına dair düzenlemeye gidilmiştir. 765 sayılı TCK, askerleri kanunlara karşı itaatsizliğe tahrik suçunu düzenleyen 153. maddesinin 4. fıkrasında aleniyeti; *"Fiil :1 - Matbuat vasıtası ile veya her hangi bir propaganda vasıtası ile; 2 - Umumi veya umuma açık bir mahalde ve birden ziyade kimseler huzurunda; 3 - Toplanılan mahal veya içtimaa iştirak edenlerin adedi veya toplanmanın mevzuu ve gayesi itibarı ile hususi mahiyeti haiz olmıyan bir içtimada işlenmiş olursa Ceza Kanununun tatbikatında aleni olarak işlenmiş sayılır."* şeklinde açıklamıştır. Mülga 765 sayılı TCK'nın yürürlükte olduğu dönemde kanundaki bu tanımın aleniyet içeren tüm suçlar geçerli olup olmadığı tartışma konusu olmuştur. Bu tanımın diğer suçlar için geçerli olduğunu kabul edenler madde metnindeki *"ceza kanununun tatbikinde aleni olarak işlenmiş sayılır"* ifadesine dayanmış, buna karşılık metindeki tanımın genel bir tanım olmadığı, çünkü tanımın kanunun genel hükümler kısmında yer almadığı, dolayısıyla bu tanımın sadece 153. madde için geçerli olduğu dile getirilmiştir.²⁰⁷

²⁰⁴ Tezcan/Erdem/Önok, s.605.

²⁰⁵ Dönmezer, s.178.

²⁰⁶ Erol Çetin, Yeni Türk Ceza Yasasındaki Hakaret Suçları, Ankara 2008, Genişletilmiş 3. baskı, Seçkin Yayınevi, s.31.

²⁰⁷ Bkz. Türkan Yalçın Sancar, Türklüğü, Cumhuriyeti, Meclisi, Hükümeti, Adliye, Bakanlıkları, Devletin Askeri ve Emniyet Muhafaza Kuvvetlerini Alenen Tahkir ve Tezyif Suçları, Ankara 2006, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, s.171.; 765 sayılı TCK'ya kaynak olan 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanunu aleniyeti "umumi bir mahalde veya umuma açık bir yerde" şeklinde tarif etmiştir. Avusturya ve Fransız mevzuatındaki tanımlar için bkz. Gülseren, s.33.

Bu açıklamalardan yola çıkarak, hakaret suçu açısından aleniyeti, suçun belirsiz sayıda kimsenin öğrenme imkânı olacak şekilde ve vasıtalarla işlenmesi olarak tanımlamak mümkündür.

VI- Aleniyetin Hukuki Niteliği:

Yukarıda açıklandığı üzere, hakaret suçu açısından aleniyet, hakaret teşkil eden fiilin belirli olmayan birçok kişi tarafından algılanabilir bir mahiyette bulunması olarak değerlendirilebilir.²⁰⁸ Bu bağlamda, aleniyetin hukuki niteliği konusunda çeşitli fikirler ileri sürülmüştür. Bunlar aleniyetin suçun unsuru veya ağırlaştırıcı nedeni olup olmaması noktasında toplanmakta olup²⁰⁹, aleniyetin hukuki niteliğinin saptanması birçok açıdan önem taşımaktadır. Aleniyet, suçun nitelikli hali (ağırlaştırıcı neden) olarak düzenlendiğinde, aleniyetin gerçekleşmesi suçun oluşmasına engel olmaz, sadece cezanın miktarı üzerinde etkili olur. Buna karşılık, aleniyet, suçun unsuruna dahil edildiğinde aleniyetin gerçekleşmemesi suçun oluşumuna engel olur. Örnek olarak TCK'nın 84. maddesinde düzenlenen intihara yönlendirme suçunda aleniyet cezaı ağırlaştırıcı neden (nitelikli hal) olarak düzenlenmişken, 213. maddede düzenlenen 'halk arasında korku ve panik yaratmak amacıyla tehdit suçunda' aleniyet suçun unsuruna dahil edildiğinden, ikinci suçta aleniyetin varlığı suçun oluşmasında unsur olarak etkili olup, yokluğu durumunda eylem suç olarak kabul edilemez.²¹⁰

TCK'nın 125. maddesinin 4. fıkrasında hakaret suçunun alenen işlenmesi halinde, verilecek cezanın altıda biri oranında artırılacağı belirtilmiş, dolayısıyla aleniyet suçun ağırlaştırıcı nedeni olarak düzenlenmiştir.²¹¹ Aleniyetin ağırlaştırıcı neden olarak düzenlenmesinin temel nedeni, mağdurun herkese açık, yani geniş bir çevrede suça ma-

²⁰⁸ Yenidünya/ Alşahin, s.75.

²⁰⁹ Birçok suç bakımından bazen unsur bazen de cezaı artıran nitelikli bir hal olarak anlaşılan aleniyetin kanun tarafından tanımlanması gerektiği dile getirilmiştir. Bkz. Yenidünya/ Alşahin, s.74.

²¹⁰ Benzer şekilde TCK'nın 216. maddesinde halkı aşağılama suçunda aleniyet kanun koyucu tarafından bilinçli olarak suçun unsuru şeklinde düzenlenmiştir. Buna göre, halkın bir kesiminin sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanılarak aşağılanması ancak aleni olarak gerçekleştirildiğinde cezalandırılabilir.

²¹¹ Madde 29.06.2005 tarih ve 5377 sayılı Kanun'la değiştirilmeden önce, "ceza, hakaretin alenen işlenmesi halinde altıda biri, basın ve yayın yoluyla işlenmesi halinde üçte biri oranında artırılır" şeklindedir.

ruz kalarak daha fazla rencide edici olması yani suç nedeniyle oluşan zarar ve tehlikedir.²¹²

Aleniyetin tanımı başlığında değinildiği üzere, hakaret suçu açısından aleniyet kavramından söz edilebilmesi için, suçun belirli olmayan sayıda kişi veya kişiler tarafından işitilip, görülebilecek veya algılanabilecek bir ortamda gerçekleşmesi, ya da mağdur dışında çok sayıdaki kişinin suçu (hakareti) öğrenmesine neden olacak bir araçla işlenmiş olması aranmaktadır. Buna göre, herkesin girme ve bulunma imkanının olduğu toplu taşıma araçları, alışveriş merkezleri, caddeler, sokaklar, ibadethaneler, kamu binaları, parklar, bankalar ve pazarlar gibi umuma açık yerlerde işlenen hakaret suçunun alenen işlendiğinde kuşku bulunmamaktadır. Benzer şekilde, kamuya açık olmamakla beraber insanların izin almadan gelip gidebileceği tarla, harman, bağ, bahçe gibi yerler de aleni yerlerden sayılabilir. Buna karşılık, herkesin izin almadan girme imkânının olmadığı iş yerleri, belirli üyelik veya koşullar sağlanarak girilebilen dernek ve kulüp gibi yerler aleni sayılmayabilir.²¹³ Belirtmek gerekir ki, hakaret suçunun alenen işlenmiş sayılacağı yerlerin önceden sayma yoluyla belirlenmesi mümkün değildir. Bu sebeple suçun alenen işlenip işlenmediğinin tespiti için yukarıda yer verilen ölçütlere göre araştırma yapılarak somut olayın özelliklerine göre karar verilmeli, bu konuda bir tereddüt varsa, taraf anlatımları, tanık beyanları ve gerekirse keşif yapılarak aleniyet unsurunun var olup olmadığı belirlenmelidir.²¹⁴

Aşağıda ayrı bir başlık altında değinileceği üzere, bazı benzerliklerine rağmen ihtilat ile aleniyet kavramları birbirinden farklıdır. Hakaret suçu, belirsiz sayıda kişinin bulunma imkânı olan bir ortamda işlendiğinde aleniyet gerçekleşmiş kabul edilebilirken, ihtilat için suçun en az üç kişiye ulaşması zorunludur.²¹⁵ Bu bağlamda, üç kişi ile ihtilat unsuru aranan gıyapta hakaret, bu sayıya ulaşan bir ortamda alenen işlenebileceği gibi (sanığın kamuya açık bir ortamda üç kişiyle aynı masada otururken mağdura hakaret etmesi) aleni olmayan bir yer ve şekilde de (sanığın evde üç misafiri ile otururken huzurda olmayan mağdura hakaret etmesi) işlenebilir.

²¹² Emine Ülker Tarhan, Yeni Türk Ceza Yasasında Tehdit ve Hakaret Suçları, Ankara 2007, Yetkin Yayınevi, s.309.

²¹³ Kayañççek, s.164.; Coşkun, 140.

²¹⁴ Coşkun, 140.

²¹⁵ Coşkun, 141.

VII- Aleniyet ve İhtilat Farkı

Kanun koyucu TCK'nın 125. maddesinin 1. fıkrasının son cümlesinde hakaret suçunun gıyapta işlenmesi için, fiilin en az üç kişiyle ihtilat edilmesi gerektiğini düzenlemiştir.

İhtilat, "karışım, karıştırma" anlamına gelen Arapça "halt" sözcüğünden türemiş olup "karşılıklı görüşme" anlamına gelmektedir.²¹⁶ Hakaret suçu bakımından ihtilat, failin toplu veya dağınık halde bulunan en az üç kişiyle iletişim kurarak, mağdurun onur, şeref ve saygınlığını rencide edici fiil veya sözleri bu kişilere herhangi bir şekilde aktarması anlamına gelmektedir.²¹⁷ Her ne kadar ihtilat, sözlük anlamı 'karşılıklı görüşme' anlamına gelmekte ise de, ceza hukukundaki anlamı farklı olup gıyapta hakaret suçunun oluşması için aktarımın mutlaka karşılıklı olması gerekmemektedir.²¹⁸

İhtilat kavramı, 765 sayılı mülga TCK'nın ilk halinde, hakaret ve sövmenin "birkaç kişi" tarafından duyulması şeklinde düzenlenmiştir. Bu dönemde, önceleri kanunun lafzına önem verilmiş, iki kişiyle ihtilat edilmesinin suçun oluşumu için yeterli olduğu ileri sürülmüştür. Ancak, bu görüş, Yargıtay tarafından kabul edilmemiş ve gıyapta hakaret suçunun oluşması için üç kişiyle ihtilatın gerçekleşmesi aranmıştır. Mülga TCK hükmü daha sonra uygulamaya paralel olarak ihtilat için üç kişinin aranması şeklinde değiştirilmiştir.²¹⁹ Kanun koyucu, 5237 sayılı yeni TCK'daki hüküm ve öteden beri devam eden yeknesak uygulamaya uygun olarak açık bir şekilde hakaret suçunun oluşumu için fiilin en az üç kişiyle ihtilat edilerek işlenmesi gerektiğini belirtmiştir.

İhtilatın hukuksal niteliği tartışmalıdır. Bir görüş, üç kişiyle ihtilatın objektif cezalandırılabilme koşulu olduğunu ileri sürmektedir.²²⁰ Diğer bir görüş, üç kişiyle ihtilat edilmesinin, gıyapta hakaret suçunun bir unsuru olduğu yönündedir.²²¹ Aleniyet kavramı başlığı altında değinildiği üzere, ihtilatın hukuksal niteliği yalnızca teorik bir tartışma

²¹⁶ Türay/Erdoğan, s.1347.

²¹⁷ Sınar, s.87.; Utku Coşkuner Sakarya, "Gıyapta Hakaret Suçunda İhtilat Unsuru", *Ankara Barosu Dergisi*, 2013, S.2, s.413.; Türay/Erdoğan, s.1348.

²¹⁸ Türay/Erdoğan, s.1348.

²¹⁹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Türay/Erdoğan, s.1347.

²²⁰ Koca/Üzülmez, s.479.

²²¹ Tezcan/Erdem/Önok, s.602.

olmayıp, suçun oluşup oluşmadığı, suçun tamamlanma anının tespiti ve suçun özel görünüş biçimlerinin yorumlanması gibi pratik hususlar bakımından da önem taşımaktadır.²²²

Yukarıda açıklandığı üzere, aleniyet, fiilin başka kişilerce algılanabilme imkanına bağlı bir kavram olup, ihtilat ile arasındaki temel fark buradan kaynaklanmaktadır.²²³ Yani, aleniyet için hareketin algılanabilmesi yeterliyken, ihtilatta suçun (hareketin) algılanabilme imkânı yeterli değildir. İhtilatın varlığı için hareketin mutlak surette üç kişi tarafından algılanmış olması gerekmektedir.²²⁴ Örneğin failin sokağa astığı bir afişi yalnızca iki kişinin görmesi halinde aleniyet mevcuttur, ancak bu durumda ihtilat unsuru gerçekleşmemiştir.²²⁵

VIII- Basın-Yayın Yoluyla İşlenen Hakaret Suçunda Aleniyet

TCK'da yer alan birçok suç, basın-yayın yoluyla (araç olarak kullanılmak suretiyle) işlenebilmektedir. Dolayısıyla, basın suçlarında ceza sorumluluğu denilince hem basın suçlarının hem de basın yoluyla işlenen suçların ayrı ayrı göz önünde bulundurulması gerekir. Bu bağlamda basın suçları, sadece basın yoluyla işlenen suçları ifade ederken, basın yoluyla işlenen suç ise, başka yolla işlenmesi mümkün olan bir suçun, basın aracılığıyla işlenmesi olarak anlaşılmalıdır.²²⁶

Hakaret suçu da basın yoluyla işlenmesi mümkün olan suçlardan-
dır. Mülga 765 sayılı TCK döneminde, 480, 482 ve 268. maddelerinin dördüncü fıkraları doğrultusunda, hakaret suçu “umuma neşir veya teşhir olunmuş yazı veya resim veya sair neşir vasıtasıyla” işlendiğinde yayın yoluyla işlenmiş sayılmıştır. Kanun koyucu, 5237 sayılı TCK'nın TCK'nın 125. maddesinin 4. fıkrasının (5377 sayılı Kanun'un 15. maddesi ile değiştirilmeden önceki) ilk halinde, “*ceza, hakaretin alenen işlenmesi halinde, altıda biri; basın ve yayın yoluyla işlenmesi halinde, üçte biri oranında arttırılır*” şeklindeki düzenlemesiyle hakaret suçunun alenen ve basın yayın yoluyla işlenmesi ayrı ayrı cezayı arttıran haller

²²² İhtilatın hukuksal niteliği ve bu konudaki tartışmalar için bkz. Türay/Erdoğan, s.1347.

²²³ Hafizoğulları/Özen, s.238.

²²⁴ Tezcan/Erdoğan/Önok, s.605.

²²⁵ Türay/Erdoğan, s.1350.

²²⁶ Kayıhan İçel, Kitle Haberleşme Hukuku, Basın Radyo-Televizyon Sinema İnternet, Beta Yayınları, 1998, s.230-231.

olarak düzenlenmiştir. Bu düzenleme, basın ve gazetecilik meslek örgütleri ve çevrelerinden gelen tepkiler üzerine 29.06.2005 tarih ve 5377 sayılı Kanun'un 15. maddesi ile "Hakaretin alenen işlenmesi halinde ceza altıda bir oranında artırılır." şeklinde değiştirilmiş, suçun basın yayın yoluyla işlenmesi ağırlaştırıcı hal olmaktan çıkarılmıştır.²²⁷

TCK'nın 125. maddesinin 4. fıkrasında 5377 sayılı Kanun'un 15. maddesiyle yapılan değişikliğin gerekçesi şu şekildedir: "*basın ve yayın yoluyla işlenmesi halinde*" cümlesi metinden su gerekçe ile çıkarılmıştır. "*Suçun basın ve yayın yoluyla işlenmesi hali de aleniyetin gerçekleşmiş şekillerinden birini oluşturmaktadır. Hakaret suçuyla ilgili olarak aleniyet, bir nitelik unsur olarak belirlendiği için, söz konusu suçun basın ve yayın yoluyla işlenmesi, bu suç açısından ayrı bir nitelikli unsur olarak görülmemiştir. Belirtilen nedenle, hakaret suçunun tanımlandığı 125. maddenin 4. fıkrasında bu yönde değişiklik yapılması gereği hasıl olmuştur*". Görüldüğü üzere, bu değişikliğin gerekçesi, aleniyetin bir nitelikli hal olarak belirlenmesi karşısında suçun basın ve yayın yoluyla işlenmesinde artırıma gerek görülmemesi şeklinde açıklanmıştır. Öğretide, haklı olarak aleniyet unsurunun varlığı nedeniyle bu değişikliğin basın ve yayın yoluyla işlenen suçlar için cezanın ağırlaştırılması sistemini değiştirmediği, sadece cezanın artırım oranını azalttığı dile getirilmiştir.²²⁸

Bu değişiklikten sonra hakaret suçlarının basın ve yayın yoluyla işlenmesi durumunda alenen işlenip işlenmediği sorunu gündeme gelmektedir. Belirtmek gerekir ki, günümüzde, bu suçların çok büyük bir kitlelere ulaşma aracı olan basın ve yayın yoluyla işlenmesi sık karşılaşılan bir olgudur. Bu durumda, hakarete uğrayan mağdurların daha korumasız ve savunmasız kalacağı, suç nedeniyle oluşacak tehlike ve zararın da daha büyük olacağı açıktır. Bu sebeple artırım nedeni olan aleniyet unsuru ile basın ve yayın yoluyla işlenme arasındaki ilişkinin açıklığa kavuşturulmasında yarar bulunmaktadır.

Aleniyet ile 'basın ve yayın yoluyla işlenme' arasındaki ilişkinin açıklanabilmesi için öncelikle 'basın ve yayın yolunun' tespiti yapılmalıdır. TCK'nın tanımlar başlıklı 6. maddesinde "*basın ve yayın yolu ile deyiminden; her türlü yazılı, görsel, işitsel ve elektronik kitle iletişim aracılığıyla yapılan yayınların anlaşılacağı*" ifade edilmiştir. Bu durumda

²²⁷ Ayrıntılı açıklama için bkz. Sezen, s.103.

²²⁸ Hafızoğulları/Özen, s.238.

bir suçun yazılı, görsel, işitsel ve elektronik kitle iletişim aracılığıyla işlenmesi basın ve yayın yoluyla işlendiğini ortaya koymaya yeterlidir. Kanun koyucu, yukarıdaki tanımla yetinmemiş, hakaret suçları ile ilgili olarak TCK'nın 125. maddenin 2. fıkrasında *“Fiilin, mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkarda belirtilen cezaya hükmolunur”* şeklinde ayrı bir düzenleme yapmıştır. Esasında, ‘basın ve yayın yoluyla işlenen’ hakaret suçu doğası itibarıyla ‘sesli, yazılı veya görüntülü bir ileti’ ile işlenmiştir, dolayısıyla bu vasıtalarla işlenen her suç alenen işlenmiş kabul edilmelidir.²²⁹ Örneğin failin bir televizyon programına mağdura hakaret etmesi halinde suç alenen işlenmiş sayılmalı ve aleniyet nedeniyle cezada artırım yapılmalıdır.²³⁰ Bu bağlamda, hakaret suçunun aleni olarak işlendiğinin kabulü için basılı eserin yayımlanmasının zorunlu olduğu ileri sürülmüştür.²³¹ Basın Kanunu’nun 2. maddesinde, yayım terimi basılmış eserin herhangi bir şekilde kamuya sunulması olarak tanımlanmış olup, içeriğinde hakaret bulunan bir eserin kamuoyunun bilgisine ulaşp ulaşmadığı yani mağdurun eserin fikri içeriğini öğrenme imkanına kavuşup kavuşmadığına bakılmalıdır.²³²

Burada son olarak, Basın Kanunu hükümlerine göre ceza sorumluluğunu kısaca incelemek uygun olacaktır. Daha önce değinildiği üzere, 5187 sayılı Basın Kanunu objektif sorumluluğa benzeyen hükümlere yer vermiş, bu husus ceza sorumluluğunun şahsiliği ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir.²³³ Gerçekten, Basın Kanunu’nun 11. maddesi *“Basılmış eserler yoluyla işlenen suç, yayım anında oluşur. Süreli yayınlar ve süresiz yayınlar yoluyla işlenen suçlardan eser sahibi sorumludur. Süreli yayınlarda eser sahibinin belli olmaması ...hallerinde, sorumlu müdür ve yayın yönetmeni, genel yayın yönetmeni, editör, basın danışmanı gibi sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili sorumlu olur. Süresiz yayınlarda, eser sahibinin belli olmaması ... hallerinde yayımcı, yayımcının belli olmama-*

²²⁹ Hafızoğulları/Özen, s.238.; Coşkun, 142.

²³⁰ Coşkun, s.143.

²³¹ Müyesser Karagöz, 5237 Sayılı Türk Ceza Yasasında Hakaret Suçu, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010, s.151.

²³² Karagöz, s.151.

²³³ Koca/Üzülmüş, s. 429.; Özbek/Kanbur/Doğan/Bacaksız/Tepe, s.487.; Yenidünya/Alşahin, s.46.; Artuk/Gökçen/Alşahin/Çakır, s.426.; Tezcan/Erdem/Önok, s.588.

sı ... hallerinde ise basımcı sorumlu olur" şeklindedir. Bu düzenlemeden anlaşıldığı üzere, cezai sorumluluk öncelikle eser sahibine yüklenmiş, ancak ilerleyen fıkralarda belli şartlarda eser sahibi dışındaki kişilerin sorumluluğu öngörülmüştür.

IX- İnternet ve Sosyal Medya Aracılığıyla İşlenen Hakaret Suçunda Aleniyet

İnternet; ses, yazı ve görüntüyü de içerebilen çok yönlü iletişim aracıdır. Günümüzde internet veri ve bilgi paylaşımı yanında, ticari ve sosyal aktiviteler için kullanılmakta olup ulusal sınırları aşarak uluslararası bir iletişim aracı haline gelmiştir. Bu araç, insanlığın uzun süredir kullandığı yöntemleri köklü bir biçimde değiştirmiş, bilgi edinme, ticaret, alışveriş, bilgileri paylaşma ve yayma, eğitim, eğlenme ve buna benzer olup kapsamı her gün genişleyen birçok kategorilerde kullanılan bir teknoloji ve araca dönüşmüştür.²³⁴ İnternetin bir uzantısı olan sosyal medya ise (Facebook, Twitter, Instagram, Youtube, Pinterest, Vine, Messenger, Snapchat, LinkedIn ve benzeri) birçok sosyal ağı bünyesinde barındıran ve bu ağlara üye olan insanların bir araya gelerek iletişim kurabildikleri, bu kapsamda sosyal, kültürel, eğitim, ticaret ve benzeri birçok alanda bilgi paylaştığı iletişim ağlarını kapsayan bir alan olarak tanımlanmaktadır.²³⁵

Kanun koyucu, mülga 765 sayılı TCK döneminde, internet ve sosyal medya üzerinde veya bunlar aracılığıyla işlenen hakaret suçları konusunda özel bir düzenleme öngörmemiştir. Benzer şekilde gibi 5237 sayılı TCK'da da iletişim aracı olan internet kavramından açıkça bahsedilmemiş, ancak tanımlar başlıklı 6/1-g maddesinde "*basın ve yayın yolu ile deyiminden her türlü yazılı, görsel ve işitsel, elektronik, kitle iletişim araçları ile yapılan yayınlar*" hükmü ile elektronik kitle iletişim aracı kavramına yer vererek dolaylı olarak internete değinilmiştir. Bu düzenleme gereği internet ile yapılan yayınlar '*basın ve yayın yolu ile yapılan yayın*' sayılmıştır.²³⁶

²³⁴ Sevil Yıldız, "Suçta Araç Olarak İnternetin Teknik ve Hukuki Yönden İncelenmesi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2007, S.17, s.609.

²³⁵ Aydın, *Sosyal Medya*, s.67.; Özdem Özaydın, "Sosyal Medya Aracılığı ile Kişilik Haklarının İhlali", *Fasikül Hukuk Dergisi*, Şubat 2019, C.11, S.111, s.511vd.

²³⁶ Aydın, s.72.

Bunun birlikte, internet ve sosyal medya aracılığıyla işlenen hakaret suçlarının hangi kapsamda değerlendirileceği, bu suçların aleni şekilde işlenip işlenmediği ve cezada artırım yapıp yapılmayacağı sorunu gündeme gelmektedir. Bu sorunun çözümü için öncelikle TCK'nın 125. maddesinin 2. fıkrasındaki “*Failin, mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkra belirtilen cezaya hükmolunur*” şeklindeki düzenlemeye değinmek gerekmektedir. Burada yer alan ‘sesli, yazılı veya görüntülü bir ileti’ ifadesinin, ‘internet ve sosyal medyayı’ kapsadığı kabul edilmelidir.²³⁷ Bu bağlamda, internetin başkalarının algılayabileceği şekilde kullanılması suretiyle işlenen hakaret suçunda aleniyetin varlığı kabul edilmeli, yani suçun işlendiği internet (elektronik) ortamının mağdur dışında diğer kişilere (umuma) ulaşma imkânı dikkate alınmalıdır.²³⁸ Öğretide, Basın Kanunu’nun 11. maddesindeki düzenleme göz önüne alınarak internet aracılığı ile yapılan yayınların, süreli yayın kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ve buradaki cezai sorumluluk kurallarının hakaret suçuna kıyasen uygulanabileceği ifade edilmiştir.²³⁹

Buna karşın internet veya sosyal medya ağlarındaki bazı durumların dikkatle ele alınmasında yarar bulunmaktadır. İnternet veya sosyal medya ağlarında, fail mağdur ile bir ağ üzerinden bir etkileşime geçerek hakaret içerikli ses, görüntü, yazışma, çizgi veya video gibi iletileri paylaşabilmekte veya mağdura gönderebilmektedir. Burada suçun oluşması açısından önemli olan husus, failin, mağduru hedef alması ve mağdurun onur, şeref, haysiyet değerlerine ilişkin açık bir saldırıda bulunma kastı ile hareket etmesidir. Fail, bu hedef, amaç ve kasıtlı hareket ederek, internet veya sosyal medya ağlarını da kullanarak mağdur dışında başkalarının öğrenme ve algılama imkanının var olduğu veya bunun açıkça kabul edildiği durumlarda hakaret suçunun aleni şekilde işlendiğinin kabulü ile cezasının artırılması gerektiği sonucuna ulaşılmalıdır. Buna karşın, örneğin failin e-mail veya doğrudan mesaj gibi yöntemle sadece mağdurun bilgisine sunduğu hakaret içerikli iletilerde, aleniyet unsurunun gerçekleşmediği kabul edilmelidir. Bu tür durumlarda elektronik ortamda kullanılan yöntem ve araçların

²³⁷ Mustafa Özen, “Hakaret Suçu ve İnternet Yoluyla İşlenmesi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 2008, S.75, s.103.; Aydın, s.72.

²³⁸ Coşkun, s.143.; Aydın, s.73.

²³⁹ Özen, s.105.

(iletinin aktarım ve ulaşım şekli), yani suçun işlenmesi sırasında failin mağdur ve diğer muhataplarla olan ilişki biçiminin dikkate alınması gerekmektedir.

Çoğu zaman internet ve sosyal medya ağlarının sunduğu imkanlardan faydalanarak bireylerin kişilik haklarını ihlal eden ve hakaret suçunu işleyen failer teknik imkanların yetersiz kalmasından dolayı tespit edilememekte veya yetki ihtilafları gibi birçok nedenle soruşturma süreçleri uzayabilmektedir. Bu bağlamda devletler, bu sorunların çözümü için hukuki düzenlemelere gitmektedir. Ülkemizde de internet ve sosyal medya ortamında ortaya çıkan bazı sorunları çözmek için 5651 sayılı (İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında) Kanun çıkarılmış, bu düzenleme 23.05.2007 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Gerçekten gelişen teknoloji çağının bir sonucu olarak her alanda yoğun olarak kullanılan interneti hukuki olarak denetim altına almak bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tür bir sınırlandırma ve düzenleme olmaması halinde, kötü niyetli kullanıcıların elinde adeta bir silaha dönüşebilen internet ve sosyal medya birçok alanda bireylerin mağduriyetine sebep olma tehlikesini taşımaktadır. Ceza hukuku ile ilgili yaptırımları olmamasına karşın kişilik haklarına saldırı durumunda erişimin engellenmesi dahi birçok düzenlemeyi içeren bu kanun, bu tür mağduriyetleri kaldırmayı amaçlamaktadır.²⁴⁰

X- Hakarete İlişkin Diğer Suçlarda Aleniyet

Yukarıda ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, aleniyet kanun koyucunun takdirine bağlı olarak suçun cezasını artıran bir neden (nitelikli hal) veya suçun unsuru olarak düzenlenebilmektedir. Türk kanun koyucusu, TCK'nın 125. maddesinde olduğu gibi hakaret suçuna benzeyen bazı suçlarda aleniyeti bazen suçun ağırlaştırıcı nedeni, bazen de unsur olarak değerlendirmiştir.

Kişinin hatırasına hakaret başlıklı TCK'nın 130. maddesinin 1. fıkrasında; *“Bir kimsenin öldükten sonra hatırasına en az üç kişiyle ihtilat ederek hakaret eden kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır. Ceza, hakaretin alenen işlenmesi halinde, altıda biri ora-*

²⁴⁰ Bu kanun hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Aydın, s.82 vd.

nında artırılır.” düzenlemesine yer vermiştir. Görüldüğü üzere, genel hakaret suçunda olduğu gibi, aleniyet, burada suçun cezasını artıran bir neden (nitelikli hal) olarak düzenlenmiştir.²⁴¹ Kanun koyucu tarafından aleniyetin ağırlaştırıcı neden olarak düzenlediği bir başka suç, Cumhurbaşkanına hakaret suçudur. TCK’nın 299. maddesine göre “(1) Cumhurbaşkanına hakaret eden kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Suçun alenen işlenmesi hâlinde, verilecek ceza altıda biri oranında artırılır. (3) Bu suçtan dolayı kovuşturma yapılması, Adalet Bakanının iznine bağlıdır.”. Kanun koyucu Cumhurbaşkanına hakaret suçunda, aleniyeti, genel hakaret suçuna benzer şekilde ağırlaştırıcı neden olarak benimsemiştir.²⁴²

Buna karşılık, halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama başlıklı TCK’nın 216. maddesinin ikinci fıkrasında; “Halkın bir kesimini, sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanarak alenen aşağılayan kişi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır” şeklindeki hükümle aleniyet suçun unsuru olarak öngörülmüştür.²⁴³ Yani halkın bir kesiminin sosyal sınıf, ırk, din, mezhep, cinsiyet veya bölge farklılığına dayanılarak aşağılanması ancak aleni olarak gerçekleştirildiğinde cezalandırma yoluna gidilebilecektir.

Aleniyetin suçun unsuru olarak düzenlendiği bir başka suç, TCK’nın ikinci kitabının “Mille ve Devlete Karşı İşlenen Suçlar” başlıklı dördüncü kısmının “Devletin Egemenlik Alametlerine ve Organlarının Saygınlığına Karşı Suçlar” başlıklı üçüncü bölümünde düzenlenen Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin Kurum ve Organlarını aşağılama suçudur. Yukarıda değinildiği üzere, hakaret suçunda korunan hukuki değer bireyin şeref varlığıyken, TCK’nın 301. maddesinde Türk Milleti, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Türkiye Büyük Millet Meclisi, devletin yargı organları, askeri ve emni-

²⁴¹ Hafızoğulları/Özen, s.239.; Coşkun, 182.

²⁴² Coşkun, 191.

²⁴³ Hakaret suçu TCK’nın ikinci kitabının “Kişilere Karşı Suçlar” başlıklı ikinci kısmının “Şerefe Karşı Suçlar” başlıklı sekizinci bölümünde düzenlenmişken, halkı aşağılama suçu ikinci kitabın “Topluma Karşı Başlıklı Suçlar” başlıklı üçüncü kısmının “Kamu Barışına Karşı Suçlar” başlıklı beşinci bölümünde düzenlenmiştir. Bu farklılığın temelinde suçla korunan hukuki değer bulunmaktadır, hakaret suçu bireyin şeref varlığını korumayı amaçlarken, halkı aşağılama suçunda korunan toplum(kamu) barışıdır. Bkz. Coşkun, 182.

yet teşkilatının toplum nezdindeki saygınlığıdır.²⁴⁴ Madde metninden açıkça anlaşılacağı üzere, TCK'nın 301. maddesindeki suçun oluşumu için "aleniyet" zorunlu bir unsur olup, hüküm, aleniyeti cezayı artıran bir neden sayan TCK'nın 125/4. maddesinden bu yönüyle ayrılmaktadır.²⁴⁵

Son olarak, aleniyet açısından Atatürk'ün hatırasına hakaret suçuna değinmek gerekir. Kanun koyucu, Atatürk'ün hatırasına hakareti 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkındaki Kanun ile özel olarak düzenlemiştir. 5816 sayılı Kanun'un 1. maddesinde "*Atatürk'ün hatırasına alenen hakaret eden veya söven kimse bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır*" hükmü yer almaktadır. Hakaret suçunda genel olarak bireylerin şeref varlığı ve değeri korunmaktayken, bu Kanun ile Atatürk'ün Türk toplumu nezdindeki manevi şahsiyeti koruma altına alınmıştır. Görüldüğü üzere, burada aleniyet, söz konusu suçun unsuru olup fiilin aleni şekilde gerçekleşmesi zorunludur.

Yargıtay 5816 sayılı Kanun ile ilgili bir kararında; "*Sanığın paylaşımları herkese açık olan ve herkes tarafından görüntülenen... uzantılı facebook sosyal paylaşım sitesinde Mustafa Kemal Atatürk ile ilgili, ...kullanıcı isimli şahıs tarafından yapılan...şeklindeki yorumları paylaştığı, yorumların bir bütün olarak değerlendirildiğinde ağır eleştiri sınırını aşarak Mustafa Kemal Atatürk'ün onur, şeref ve saygınlığını rencide edici boyuta ulaştığı, böylece sanığa atılı suçun sübuta ulaştığı*" şeklinde kararı ile sosyal medya üzerinden eleştiri boyutunu aşar nitelikte yayında aleniyet unsurunun varlığını kabul ederek suçun oluştuğuna karar vermiştir.²⁴⁶

XI- Uygulamada Aleniyete İlişkin Bazı Sorunlar

Bu başlık altında, uygulamada hakaret suçunda aleniyet konusunda yaşanan bazı sorunlara ve bu kapsamda bazı Yargıtay kararlarına değinilecektir.

²⁴⁴ Burada doğrudan bu organlara yönelik eylemler cezalandırılmıştır. Eğer bu eylemler organların mensuplarına yönelmişse bu durumda görevleriyle ilgili olmak kaydıyla TCK'nın 125/3-a maddesindeki suç oluşabilecektir. Bkz. Coşkun, 193.

²⁴⁵ Coşkun, 193.

²⁴⁶ Yargıtay 16. Ceza Dairesi'nin 2015/4079 Esas, 2015/3235 Karar Sayılı, 12.10.2015 tarihli kararı ve değerlendirmesi için bkz. Coşkun, 194.

Aleniyetin hukuki niteliği başlığı altında açıklandığı üzere, hakaret suçu açısından aleniyet varlığı için, bu suçun belirli olmayan sayıda kişi veya kişiler tarafından işitilmesi, görülmesi veya algılanabilmesi, yani mağdur dışında kişilerin öğrenilmesi gerektiği genellikle kabul edilmektedir.²⁴⁷ Bu tür durumların sayma yoluyla belirlenmesi mümkün olmadığından suçun alenen işlenip işlenmediğinin tespiti için somut olayın özelliklerine bakılması gerektiğine, bu konuda bir tereddüt oluştuğunda delil kapsamına yani taraf anlatımlarına, tanık beyanlarına ve gerektiğinde keşif yapılarak karar verilmesi gerektiğine yukarıda değinmiştik. Yargıtay'ın da hakaret suçuna ilişkin bazı kararlarında aleniyet unsurunun oluşup oluşmadığını bazı ölçütler kullandığını görmekteyiz.

Yargıtay, kanaatimizce isabetli ölçütlerin kullanıldığı kararlarında *“TCK'nın 125/4. maddesinde ağırlaştırıcı neden olarak öngörülen aleniyetin gerçekleşmesi için olay yerinde başkalarının bulunması yeterli olmayıp, hakaretin belirlenemeyen sayıda kişi ve herkes tarafından görülme, duyulma ve algılanabilme olasılığının bulunması, herhangi bir sınırlama olmaksızın herkese açık olan yerlerde işlenmesinin gerekmesi karşısında, somut olayda sanığın eylemini, cezaevinde revirden çıkarken gerçekleştirmesi karşısında, aleniyet unsurunun olayda gerçekleşmediği gözetilmeden, TCK'nın 125/4. maddesinin uygulanması”* şeklinde tespitlere yer vermiştir.²⁴⁸ Aynı ölçütlerin kullanıldığı bir başka kararda *“TCK'nın 125/4. maddesinde ağırlaştırıcı neden olarak öngörülen aleniyetin gerçekleşmesi için olay yerinde başkalarının bulunması yeterli olmayıp, hakaretin belirlenemeyen sayıda kişi ve herkes tarafından görülme, duyulma ve algılanabilme olasılığının bulunması, herhangi bir sınırlama olmaksızın herkese açık olan yerlerde işlenmesinin gerekmesi karşısında, somut olayda sanığın eylemini, gümrük muayene odasında gerçekleştirmiş olması karşısında, aleniyet unsurunun olayda gerçekleşmediği gözetilmeden, TCK'nın 125/4. maddesinin uygulanması”* denilmiştir.²⁴⁹ Benzer bir başka kararda aynı ölçütler kullanılmış, failin eylemini, hastane yoğun bakım ünitesinde gerçekleştirmiş olması karşısında, aleniyet unsurunun olayda gerçekleşmediğine karar verilmiştir.²⁵⁰

²⁴⁷ Bkz. Kayaççek, s.164.; Coşkun, 140.

²⁴⁸ Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 2020/11171 E., 2021/8675 K. sayılı 10/03/2021 tarihli kararı. Bkz. Yargıtay Başkanlığı Web Sitesi Karar Arama.

²⁴⁹ Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 2020/14840 E., 2021/15216 K. sayılı 24/05/2021 tarihli kararı. Bkz. Yargıtay Başkanlığı Web Sitesi Karar Arama.

²⁵⁰ Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 2020/18640 E., 2021/20152 K. sayılı 21/06/2021 tarihli kararı. Bkz. Yargıtay Başkanlığı Web Sitesi Karar Arama.

Yargıtay bazı kararlarında ise, herhangi bir ölçüte yer vermeden, hakaretin gerçekleştiği yeri, yani somut olayın özelliklerine göre aleniyetin varlığını tespit etmektedir.²⁵¹ Örneğin cezaevi içinde veya apartman koridorunda gerçekleşen hakaret fiilinde aleniyet unsurunun gerçekleşmediğine karar vermiştir.²⁵² Apartman boşluğunda gerçekleşen bir hakaret suçunda aleniyetin gerçekleşip gerçekleşmediği Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun bir kararına konu olmuş,²⁵³ kararda öğretideki ölçütlere atıf yapılmak suretiyle "*Apartman boşluğunda işlenen hakaret suçunda aleniyet unsurunun gerçekleşip gerçekleşmediği; 5237 sayılı TCK'nın 125. maddesinin dördüncü fıkrasında hakaret suçunun alenen işlenmesi, bu suçun nitelikli bir şekli olarak kabul edilmiştir. Bu fıkra ile ilişkili madde gerekçesinde, aleniyet için aranan temel ölçüt, fiilin, gerçekleştiği koşullar itibarıyla belirli olmayan ve birden fazla kişiler tarafından algılanabilir olması şeklinde belirtilmiştir. Hakaret suçunun, belirsiz sayıdaki kişiler tarafından işitilebilecek, görülebilecek ve algılanabilecek bir ortamda veya çok sayıda kişinin öğrenmesini sağlayacak herhangi bir araçla işlenmesi halinde, aleniyet vardır. Aleniyetin varlığı için, çok sayıda insanın hakareti öğrenmesinin olanaklı olması yeterlidir; söylenenlerin fiilen duyulması şart değildir. Aleniyet halinde, mağdur, hakaretin az sayıda kişi önünde gerçekleşmesine oranla, daha fazla rencide olacağı için, bu nitelikli hâl ka-*

²⁵¹ Bu husus, Yargıtay 4. Ceza Dairesinin 2020/13793 E. , 2021/16203 K. sayılı 27.05.2021 tarihli kararında "somut olayda hakaret eyleminin karakolun hangi bölümünde gerçekleştiği kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde belirlenip aleniyet unsurunun ne şekilde gerçekleştiği tartışılmadan, yetersiz gerekçe ile CK'nın 125/4. maddesinin uygulanması", aynı Daire'nin 2020/19738 E. , 2021/15768 K. sayılı 26.05.2021 tarihli kararında, "sanığın eylemini yoğun bakım önünde gerçekleştiğinin anlaşılması karşısında, suçun işlendiği yerin niteliği tespit edilip, aleniyet ögesinin ne şekilde oluştuğu tartışılıp açıklanmadan, eksik inceleme ve yetersiz gerekçeyle", aynı Dairenin 2020/14147 E. , 2021/15828 K. sayılı 26.05.2021 tarihli bir başka kararında "olayın geçtiği yerin acil servisin hangi bölümü olduğunun anlaşılmasını karşısında, öncelikle suç yerinin tespit edilmesi ve sonucuna göre aleniyet ögesinin oluşup oluşmadığının tartışılması gerekirken, eksik inceleme ve yetersiz gerekçeyle sanık hakkında yazılı şekilde hüküm kurulması" şeklinde açıkça vurgulanmıştır. Bkz. Yargıtay Başkanlığı Web Sitesi Karar Arama.

²⁵² Yargıtay 18. Ceza Dairesi'nin 2015/694 E., 2015/3989 K. sayılı 02.07.2015 tarihli, 8. Ceza Dairesi'nin 2019/15523 E., 2021/15126 K. sayılı 31.05.2021 tarihli, 4. Ceza Dairesi'nin 2020/32819 E., 2021/16839 K. sayılı 31.05.2021 tarihli, 2. Ceza Dairesi'nin 2009/38440 E., 2011/17768 K. sayılı 07.07.2011 tarihli kararı. Bkz. Yargıtay Başkanlığı Web Sitesi Karar Arama.

²⁵³ Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 2014/757 E. , 2017/113 K. sayılı 14.02.2017 tarihli kararı. Bkz. Yargıtay Başkanlığı Web Sitesi Karar Arama.

bul edilmiştir. (Nur Centel, Hamide Zafer, Özlem Çakmut, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, Beta Yayınevi, 3. Baskı, 2016, s. 235). Suçun basın ve yayın yoluyla işlenmesi halinde de alenen işlendiği kabul edilmelidir. Bu açıklamalar ışığında uyuşmazlık konusu değerlendirildiğinde; Sanığın hakaret fiilini apartman boşluğunda gerçekleştirdiği olayda; apartman boşluğunun herkese açık bir yer olmayıp, apartman sakinlerinin kullanımına mahsus olması ve apartman boşluğunda söylenen sözlerin herkes tarafından duyulma imkânının bulunmaması karşısında, aleniyet unsuru oluşmadığı halde hakaret suçunun alenen işlendiği kabul edilerek sanığın cezasında artırımı yapılması yasaya aykırıdır. Belirtilen nedenlerle, hakaret suçunun işlendiği apartman boşluğunun aleni yer olmadığı gözetilmeden, sanığın cezasında TCK'nın 125. maddesinin dördüncü fıkrası uyarınca artırımı yapılması yasaya aykırı olduğundan, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı itirazının bu yönünden değişik gerekçe ile kabulüne karar verilmelidir" şeklinde tespitlere yer verilmiştir. Kanaatimizce kararda yer alan 'herkes tarafından duyulma imkânının bulunmaması' ölçütü isabetli bir ölçüt olup, özellikle aleniyet için hakareti birden fazla kişinin duymasının zorunlu olduğu yönündeki bazı tartışmaları ortadan kaldırmaya elverişli niteliktedir.

Yargıtay hakaret ve tehdit suçunun bir arada işlendiği olayda aleniyetin tespiti için farklı ölçütlere de yer vermiştir. Bu kararda "fail ile mağdurun içinde bulundukları ortam, söylenen sözler, söylenme nedeni ve söylendiği koşullar nazara alınmalıdır. Aleniyet, belirsiz sayıda kişilerin hakaret oluşturan sözü duymalarına olanak sağlamak suretiyle suçun işlenmesini ifade eder. Failin, hakaret oluşturan sözün duyulması olanağını yaratmış olması yeterlidir. Söylenen sözün fiilen duyulmuş olup olmaması önemli değildir"²⁵⁴ hususlarına vurgu yapılmıştır. Görüldüğü üzere, burada duyulma olanağının yeterli olduğu kabul edilmiştir. Benzer bir başka kararda "Ceza infaz kurumunun mahkûm kabul bölümünün koşul ve yer itibarıyla herkesin girip çıkabileceği yerlerden olmaması, birden fazla kişi tarafından bu sözlerin algılanabilirliğinden söz edilemeyeceğinden aleniyet unsurunun gerçekleşmediği gözetilmeden"²⁵⁵ denilerek 'algılanabilirlik' ölçütüne yer verilmiştir.

²⁵⁴ Yargıtay 15. Ceza Dairesi'nin 2015/3129 E. , 2015/28925 K. sayılı 17.09.2015 tarihli kararı. Bkz. Yargıtay Başkanlığı Web Sitesi Karar Arama.

²⁵⁵ Yargıtay 23. Ceza Dairesi'nin 2015/15114 E. , 2015/6580 K. sayılı 12.11.2015 tarihli kararı. Bkz. Yargıtay Başkanlığı Web Sitesi Karar Arama.

İnternet veya sosyal medya yoluyla işlenen hakaret suçlarında, failin elektronik ortamda kullandığı yöntem ve araçların (iletinin aktarım ve ulaşım şekli), yani suçun işlenmesi sırasında failin mağdur ve diğer muhataplarla olan ilişki biçiminin dikkate alınması gerektiğine ilgili başlık altında değinmiştik. Yargıtay da, konuya ilişkin bir kararında failin facebook isimli sosyal paylaşım sayfasında katılana hitaben yazılar yazması şeklindeki eyleminde, facebook sayfasının herkese açık olup olmadığı, yazıların herkes tarafından görülme olanağı olup olmadığı belirlendikten sonra aleniyet unsurunun gerçekleşip gerçekleşmediğinin takdir edilmesi gerektiğine karara vermiştir.²⁵⁶

Burada son olarak, ihtilat ile aleniyet arasındaki farka ilişkin Yargıtay uygulamasına değinmekte yarar bulunmaktadır. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın itirazı üzerine Yargıtay Ceza Genel Kurulu önüne gelen uyuşmazlıkta *"Aleniyet ve ihtilât farklı kavramlardır. Aleniyet, belirsiz sayıdaki kişilerin hakaret suçunu oluşturan sözü duymasına ve algılamasına olanak sağlayacak şekilde suçun işlenmesini ifade eder. Söylenen sözün fiilen duyulup duyulmadığı önemli olmayıp böyle bir olanağın yaratılması yeterlidir. Bir başka deyişle, aleniyetin varlığı için birçok kişinin hakaret suçunu işitebilme ihtimali yeterli olup, umumi yerde bulunmaları ve söylenen sözleri fiilen duymaları şart değildir. Aleniyet suçun şiddet sebebi-dir. İhtilât ise gıyapta hakaret suçunun unsurudur. İhtilâtın niteliği, fiilin başkaları tarafından duyulup, bilgi edinilecek şartlar içinde işlenmesidir. Aleniyette ise esas olan, suçun başkaları tarafından görülüp işitilebilecek surette işlenmesidir. Somut olayda, olay günü sanığın dükkanının önünde etrafa doğru yüksek sesle bağırarak T. C. Başbakanı ... ve ailesine yönelik olarak sinkaflı sözlerle hakaret ettiği, olay yerinde yapılan keşifte sanığın marketinin yol üzerinde olup marketin karşısında benzinlik, benzinliğin*

²⁵⁶ Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 2020/13156 E., 2021/14426 K. sayılı 18/05/2021 tarihli kararı. Benzer bir başka kararda "Sanığın facebook isimli sosyal paylaşım sayfasında katılana hitaben yazılar yazması şeklindeki eyleminde, facebook sayfasının herkese açık olup olmadığı, yazıların herkes tarafından görülme olanağı olup olmadığı belirlendikten sonra aleniyet unsurunun gerçekleşip gerçekleşmediğinin takdir edilmesi gerektiği gözetilmeden" şeklinde açıklamalara yer verilmiştir. Bkz. Yargıtay 4. Ceza Dairesi'nin 2020/13156 E., 2021/14426 K. sayılı 18.05.2021 tarihli kararı. Aynı Daire'nin 2020/20020 E., 2021/13547 K. sayılı 04.05.2021 tarihli bir başka kararında "Hakaret suçunun, telefonda işlendiği, bu itibarla aleniyet unsurunun koşullarının oluşmadığı gözetilmeden, TCK'nın 125/4. maddesinin uygulanması tespitlerine yer verilmiştir. Bkz. Yargıtay Başkanlığı Web Sitesi Karar Arama.

yanında emlakçı dükkânı ve inceleme dışı olayın katılanı ...'ın çalıştığı Aziz Gıda isimli marketin bulunduğu, sanığın marketinin yanında kuaför, bakkal ve kasap dükkânının olduğu, yoldan sürekli arabaların ve insanların geçtiği, herkesin söylenen sözleri duyabileceği bir ortam olduğunun tespit edildiği, umumi bir mahalde ikiden fazla kişinin duyabileceği biçimde bir kişiye hakaret edilmesi hâlinde ihtilât unsurunun gerçekleşmiş olacağı, her ne kadar dosyada sanığın hakaret içeren sözlerini duyan iki kişinin beyanı bulunmakta ise de, sanığın hakaret içeren sözlerini başkalarının duyabileceği bir yerde, yüksek sesle ve etrafındakilerin duyabileceği şekilde söylemiş olması nedeniyle olayda ihtilât unsurunun oluştuğu, bu itibarla sanığın eyleminin TCK'nın 125/3-a ve 125/4. maddelerinde düzenlenen kamu görevlisine karşı görevinden dolayı hakaret suçunu oluşturduğu" hususlarına vurgu yapılmıştır.²⁵⁷ Kanaatimizce burada isabetli tespitlere yer verilmiş ise de, ihtilât ve aleniyet kavramları birbirine karıştırılmıştır. İhtilât için ikiden fazla kişinin eylemi algılaması zorunlu olup, bunun ihtimal dâhilinde olması ihtilât için yeterli kabul edilmemelidir. Şartları varsa 'algılanma imkân ve ihtimali' ancak aleniyet için geçerli bir ölçüt olup, kararda çelişkili ifadelerin kullanılmış olması isabetli olmamıştır.

Yargıtay yazılı olarak gönderilen ve hakaret içeren dilekçe ile işlenen hakaret suçunda da aleniyetin gerçekleşmediğine karar vermiştir. Kararda, " aleniyet unsurunun gerçekleşmesi için ise, olay yerinde başkalarının bulunması yeterli olmayıp, hakaretin belirlenemeyen sayıda kişi tarafından görülme, duyulma ve algılanabilme olasılığının bulunması, herhangi bir sınırlama olmaksızın herkese açık olan yerlerde işlenmesinin gerekmesi karşısında, somut olayda cezasını infaz etmekte olan sanığın mahkemeye hitaben yazdığı dilekçe ile gerçekleştirdiği eyleminde aleniyet unsurunun ne şekilde gerçekleştiği karar yerinde tartışılmadan, eksik inceleme ile hüküm kurulması" şeklinde tespitlere yer verilmiştir. Kanaatimizce bu tespit suçun manevi unsuru açısından da isabetli olup, aleniyet kastı olmayan failin cezasının ağırlaşmasının önüne geçmeyi sağlamıştır.

Sonuç

Hakaret suçu Türk Ceza Kanunu'nun ikinci kitabında "Kişilere Karşı Suçlar"a dair ikinci kısmın sekizinci bölümünde "Şerefe Karşı

²⁵⁷ Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 2018/75 E., 2018/189 K. sayılı 24.04.2018 tarihli kararı. Bkz. Yargıtay Başkanlığı Web Sitesi Karar Arama

Suçlar" başlığı altında, 125 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. 765 sayılı mülga TCK'da "hakaret ve sövme cürümleri" ayrımı kaldırılarak sövme hakaret suçunun seçimlik hareketi olarak öngörülmüştür.

Hakaret suçu mağdurun huzurunda veya gıyabında işlenebilmektedir. Gıyapta ve huzurda hakaret arasındaki ayırmada belirleyici kriter, ifadenin doğrudan doğruya, yani herhangi bir aracıya gerek kalmaksızın mağdur tarafından algılanmasıdır. Kanun gıyapta hakaret için ihtilat unsuruna yer vermiştir. Bu kapsamda, ihtilat, failin toplu veya dağınık halde bulunan en az üç kişiyle iletişim kurarak, mağdurun onur, şeref ve saygınlığını rencide edici fiil veya sözleri bu kişilere herhangi bir şekilde aktarmasıdır.

Hakaret suçunun kamu görevlisine karşı görevinden dolayı; din özgürlüğünün kullanılması dolayısıyla, mensup olunan dine göre kutsal sayılan değerlerden söz edilerek işlenmesi ve alenen işlenmesi hallerinde ceza artırılmaktadır. Bu kapsamda, TCK'nın 125. maddesinin 4. fıkrasında hakaret suçunun alenen işlenmesi halinde, verilecek cezanın altında biri oranında artırılacağı belirtilmiştir.

Aleniyetin hukuki niteliği konusunda çeşitli fikirler ileri sürülmüştür. Bir görüşe göre, aleniyet, fiilin herhangi bir kimsenin görüp işitebileceği bir yerde işlenmiş olmasıdır. Aleniyet, suçun umumi veya umuma açık bir yerde işlenmesi yönüyle açıklanmış, bir başka görüş aleniyet için önemli olanın belirsiz sayıda kişiye ulaşma ve algılanma imkânı olduğunu ifade etmiştir. Kanaatimizce, hakaret suçu açısından aleniyet, suçun belirsiz sayıda kişinin öğrenme veya algılama imkânı olacak şekilde suçun işlenmesi olarak tanımlanabilir.

İhtilat ile aleniyet benzer olmasına karşın farklı kavramlardır. Aleniyet, fiilin mağdur dışında başka kişilerce algılanabilme imkânı olup, ihtilat ile arasındaki fark buradan kaynaklanmaktadır. Yani, aleniyet için fiilin (hareketin) algılanabilme imkânı yeterliyken, ihtilatta fiilin (hareketin) mutlak surette (en az üç kişi) tarafından algılanmış olması gerekmektedir.

TCK'nın 125 maddesinin 4. fıkrasındaki *"ceza, hakaretin alenen işlenmesi halinde, altında biri; basın ve yayın yoluyla işlenmesi halinde, üçte biri oranında arttırılır"* şeklindeki düzenleme 5377 sayılı Kanun'un 15.

madde ile kaldırılmış, basın ve yayın yolu artırım nedeni olmaktan çıkarılmıştır.

TCK'nın tanımlar başlıklı 6. maddesi "*basın ve yayın yolu ile deyiminde; her türlü yazılı, görsel, işitsel ve elektronik kitle iletişim aracılığıyla yapılan yayınların anlaşılacağı*" şeklindeki düzenleme ile basın ve yayın yolunun tanımını yapmıştır. TCK'nın 125. maddenin 2. fıkrasında "*Failin, mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkra belirtilen cezaya hükmolunur*" biçimindeki hükümle hakaret suçu için özel bir düzenleme yapılmıştır. Bu düzenlemeler bağlamda 'basın ve yayın yoluyla işlenen' hakaret suçları doğası itibarıyla 'sesli, yazılı veya görüntülü bir ileti' ile işlenmiş sayılmalı, ayrıca bu vasıtalarla işlenen suç alenen işlenmiş kabul edilmelidir.

TCK'da hakaret suçunun internet yoluyla işlenmesine ilişkin açık bir düzenleme bulunmamaktadır. TCK'nın tanımlar başlıklı 6. maddesindeki basın yayın yolu tanımı ile 125. maddesinin 2. fıkrasındaki "*sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle işlenmesi*" şeklindeki hükmün, bu özellikleri bünyesinde barındırdığı için, yorum yoluyla, interneti de kapsadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Burada önemli olan husus, failin, internet ve sosyal medya ağı aracılığı ile mağduru hedef alması ve mağdurun onur, şeref, haysiyet değerlerine ilişkin açık bir saldırıda bulunma kastı ile hareket etmesidir. Fail, bu hedef, amaç ve kasıtlarla hareket ederek mağdur dışında başkalarının öğrenme ve algılama imkanının var olduğu veya bunun açıkça kabul edildiği durumlarda hakaret suçunu işlediğinde aleniyetin gerçekleştiği kabul edilmelidir. Buna karşın, örneğin failin e-mail veya doğrudan mesaj gibi yöntemle sadece mağdurun bilgisine sunduğu hakaret içerikli iletilerde aleniyet unsuru gerçekleşmemiştir. Bu durumlarda elektronik ortamda kullanılan yöntem ve araçların (iletinin aktarım ve ulaşım şekli), yani suçun işlenmesi sırasında failin mağdur ve diğer muhataplarla olan ilişki biçiminin dikkate alınması gerekmektedir.

Yargıtay, uygulamada aleniyet ile ilgili sorunlarda öğretide dile getirilen ve yukarıda ifade edilen görüşler yanında bazı ölçütler kullanmakta, ayrıca somut olayın özellikleri dikkate alınarak aleniyetin varlığı için gerekirse keşif yapılarak karar verilmesini istemektedir.

Kaynakça

Kitaplar

- Akdemir Çalışır Ayfer/Çalışır Kurtuluş Tayanç, Teoride ve Pratikte Hakaret Suçları, Ankara 2013.
- Aksoy İpekçioglu Pervin, Suça Teşebbüs, Ankara 2009.
- Artuk M. Emin/Gökçen Ahmet/Alşahin M. Emin/Çakır Ü. Kerim, Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2018, Adalet Yayınevi, 17. bası.
- Aydın Devrim, Türk Ceza Hukukunda Suça İştirak, Ankara 2009.
- Beccaria Cesare, Suçlar ve Cezalar Hakkında, Çeviren: Sami Selçuk, İmge Kitabevi, Ankara, 2004.
- Centel Nur/Zafer Hamide/Çakmut Özlem, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar, C.1, İstanbul 2007, Beta Yayınları.
- Demirbaş Timur, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2009, 6. bası.
- Dönmezer Sulhi, “Şahıslara Karşı ve Mal Aleyhinde Cürümler” Ceza Hukuku Hususi Kısım, İstanbul 1963, 5. bası.
- Dönmezer Sulhi, Genel Adap ve Aile Düzenine Karşı Cürümler, İstanbul 1975, 4. bası.
- Erman Sahir/Özek Çetin, Ceza Hukuku Özel Bölüm, Kişilere Karşı İşlenen Suçlar (TCK 448-490), İstanbul 1994.
- Erman Sahir, “Hakaret ve Sövme Suçları”, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi, Prof. Dr. Nazım Terzioğlu Basım Atölyesi, İstanbul 1989.
- Gökçen Ahmet, Tanzimat Dönemi Osmanlı Ceza Kanunları ve Bu Kanunlardaki Ceza Müeyyideleri, İstanbul 1989.
- Günay Erhan, Yayın Yoluyla Kişilik Haklarına Saldırı ve Basında Sorumluluk, Seçkin Yayınları, Ankara 1999.
- Hafızoğulları Zeki/Özen Muharrem, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Kişilere Karşı Suçlar, Ankara 2010.
- Hakeri Hakan, Ceza Hukuku Genel Hükümler-Temel Bilgiler Ankara, 2018, Astana Yayınları, 16. Baskı.
- İçel Kayıhan, Kitle Haberleşme Hukuku, Basın Radyo-Televizyon Sinema İnternet, 1998 Beta Yayınları.
- İçel Kayıhan, Suçların İçtimarı, İstanbul, 1972.
- Kayanççek Murat, Şerefe Karşı Suçlar, Ankara 2008, Adalet Yayınevi, 1.baskı.
- Koca Mahmut/Üzülmez İlhan, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2017, Adalet Yayınevi, 4. bası.
- Özgenç İzzet, Suça İştirakin Hukuki Esası, İstanbul 1996.
- Özgenç İzzet, Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2018, 14. baskı.
- Özbek Veli Özer/Kanbur Mehmet Nihat/Doğan Koray/Bacaksız Pınar/Tepe İlker, Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler, Ankara, 2015, 9. baskı.
- Sancar Türkan Yalçın, Türklüğü, Cumhuriyeti, Meclisi, Hükümeti, Adliye, Bakanlıkları, Devletin Askeri ve Emniyet Muhafaza Kuvvetlerini Alenen Tahkir ve Tezyif Suçları, Ankara 2006, Seçkin Yayıncılık, 2. baskı.

- Sınar Hasan, “Hakaret”, *Özel Ceza Hukuku*, C. 3, Hürriyete, Şerefe, Özel Hayata, Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2018.
- Soyaslan Doğan, *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, Ankara 2018, 12. baskı.
- Soyaslan Doğan, *Teşebbüs Suçu*, Ankara 1994.
- Sözüer Adem, *Suç Teşebbüs*, İstanbul 1994.
- Şahin Cumhur, *Ceza Muhakemesi Kanunu Gazi Şerhi*, Ankara 2005.
- Tarhan Emine Ülker, *Yeni Türk Ceza Yasasında Tehdit ve Hakaret Suçları*, Ankara 2007, Yetkin Yayınevi.
- Tezcan Durmuş/Erdem Mustafa Ruhan/Önok R. Murat, *Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku*, 2018, Seçkin Yayıncılık, 16. baskı.
- Toroslu Nevzat, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Ankara 2018, Savaş Yayınevi. (Genel Kısım)
- Toroslu Nevzat, *Ceza Hukuku Özel Kısım*, Ankara 2018, Savaş Yayınevi, 9. baskı. (Özel Kısım)
- Tüfek Ömer Faruk, *Basın Yoluyla Kişilik Haklarının İhlali ve Bu İhlale Karşı Özel Hukuk Ceza Hukuku ve İHAS Koruması*, 2007, Adalet Yayınları.

Makale ve Tezler

- Akbulut İlhan, *İslam Hukukunda Suç ve Ceza*, *AÜHFD*, 2003, C.52, S.1, s.167-181.
- Arısoy Mine, “Hakaret”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2007, S.72, s.152-205
- Aydın Devrim, “Suça Teşebbüs”, *AÜHFD*, 2006, S.1, C.55, s.85-113.
- Aydın Devrim, “Türk Ceza Kanunu’nda Hakaret Suçu”, *MÜHFD*, 2013, Prof. Dr. Nur Centel’e Armağan, C. 19, S.2, s.879-918. (Hakaret)
- Aydın Nuri, “Sosyal Medya Aracılığıyla Hakaret Suçu İşlenmesi”, *Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 2019. (Sosyal Medya)
- Cebe Abdurrahman, “Türk Ceza Hukukunda Hakaret Suçu”, *Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 2011.
- Cihan Erol, “Sosyal Sınıfları Düşmanlığa Tahrik Suçu (TCK m. 312)”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 1974, C.40, S.1-4, s.97-130.
- Çetin Erol, *Yeni Türk Ceza Yasasındaki Hakaret Suçları*, Seçkin Yayınevi, Ankara 2008 Genişletilmiş 3. baskı.
- Çoşkun Burak “Türk Ceza Kanunu’nda Hakaret Suçu”, *Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul 2019.
- Erem Faruk, “Suça İştirak”, *AÜHFD*, 1946, S.1, C.3, s.62-107.
- Erem Faruk, “Karşılıklı Tahkir”, *Ankara Barosu Dergisi*, 1958, S.2, s.60-66.
- Gülseren Fehmi Şener, “Ceza Hukukunda Aleniyet Kavramı”, *Lefkoşa Avrupa Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Haziran 2014, C.5, S.1, s.32-59.
- Karagöz Müyesser, 5237 sayılı Türk Ceza Yasasında Hakaret Suçu, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2010.

- Köken Enes, "Şerefe Karşı Suçlar", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 2015, S.6, s.281-309.
- Meran Necati, Hakaret - İftira Suçtan Kaynaklanan Malvarlığını Aklama Soruşturmanın Gizliliği İhlal Suçları, Ankara, 2014, 2. baskı.
- Özaydın Özdem, "Sosyal Medya Aracılığı ile Kişilik Haklarının İhlali", *Fasikül Hukuk Dergisi*, Şubat 2019, C.11, S.111, s.511-521.
- Özbek Veli Özer, "Şerefe Karşı Suçlar", *Hukuk ve Adalet Dergisi*, Nisan 2005, S.5, s.254-279.
- Özen Mustafa, "Hakaret Suçu ve İnternet Yoluyla İşlenmesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Ankara 2008, S.75, s.93-108.
- Özer Ömer, Hakaret Suçu, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009.
- Sakarya Utku Coşkun, "Gıyapta Hakaret Suçunda İhtilat Unsuru", *Ankara Barosu Dergisi*, 2013, S.2, s.411-424.
- Sezen Duygu, Türk Ceza Kanunu'nda Hakaret Suçu, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2016.
- Türay Aras/Erdoğan Irmak, "Gıyapta Hakaret Suçunda İhtilat Şartının Hukuki Niteliği Üzerine Bir İnceleme", Prof. Dr. Durmuş Tezcan'a Armağan, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2019, C.21, Özel Sayı, s.1325-1374.
- Üçok Coşkun, "Osmanlı Kanunnamelerinde İslam Ceza Hukukuna Aykırı Hükümler", *Ankara Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Ankara 1946, C.III, S.1, s.365-383.
- Yenidünya Ahmet Caner/ Alşahin Mehmet Emin, "Bireyin Şerefine Karşı Suçlar", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2007, S.68, s.43-93.
- Yıldız Sevil, "Suçta Araç Olarak İnternetin Teknik ve Hukuki Yönden İncelenmesi", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2007, S.17, s.609-623.

İnternet Kaynakları

- <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/283/2580.pdf> (e.t.15.05.2021)
- <https://sozluk.adalet.gov.tr/aleniyyet> (e.t.15.05.2021)
- <https://sozluk.gov.tr/> (e.t.15.05.2021)
- <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2013/26> (e.t.15.05.2021)
- <http://legaldatabase.freemedia.at/legal-database/france/> (e.t.15.05.2021)
- <http://legaldatabase.freemedia.at/legal-database/france/> (e.t.15.05.2021)
- <http://legaldatabase.freemedia.at/legal-database/italy/> (e.t.15.05.2021)
- <http://legaldatabase.freemedia.at/legal-database/germany/> (e.t.15.05.2021)